

NAŠ POGOVOR

Matjaž Nemeč
Na pravi strani

STRAN 5

GEOPEDIJA

Partizanski spomeniki
Erzeljci v NOB

STRAN 7

PREJELI SMO

Kobarid
VSO vznemirja

STRAN 15

DOGODKI

Delegacija ZZB NOB Slovenije v Buchenwaldu in Dori

Spominskih slovesnosti ob 78. obletnici osvoboditve nekdanjega nemškega koncentracijskega taborišča Buchenwald na hribu Ettersberg, nedaleč od Weimara v nekdanji vzhodni Nemčiji, se je udeležila tudi delegacija ZZB NOB Slovenije. Člani delegacije so v spominskem parku položili venec k spomeniku jugoslovanskih taboriščnikom, slovensko veleposlaništvo iz Berlina, zastopala ga je mag. Jelka Travnik, pa je venec položilo pri spominski plošči v

pomembno vlogo imeli tudi jugoslovanski taboriščniki.

V ponedeljek, 17. aprila, pa se je delegacija ZZB NOB Slovenije udeležila spominske slovesnosti ob 78. obletnici osvoboditve zloglasnega koncentracijskega taborišča Dora, kjer so taboriščniki v predorih pod pogorjem Hartz izdelovali dele za rakete V-2. V Dori in podružnicah je bilo zaprtih nekaj sto Slovencev. Venec v imenu Republike Slovenije je položila svetovalka na veleposlaništvo v Berlinu Polona Mal Bi-

AKTUALNO 82. obletnica ustanovitve OF

Listine in plakete ZZB NOB Slovenije

Na slavnostni seji predsedstva ZZB NOB Slovenije, ki je bila posvečena 82. obletnici ustanovitve Osvobodilne fronte slovenskega naroda in 100. obletnici rojstva slovenskega pesnika, prevajalca, partizana in narodnega heroja Karla Destovnika - Kajuha, so podelili listine in zlate plakete ZZB NOB Slovenije. Slavnostni govornik na prireditvi je bil predsednik ZZB NOB Slovenije Marijan Križman.

Listine za leto 2023

HERMAN JANEŽ, rojen 16. julija 1935, dolgoletni predsednik Tabo-

riščnega odbora Rab-Gonars, soustvarjalec dokumentarnih filmov o koncentracijskem taborišču Kampor in Gonars, publikacije o Rabu in prejemnik zlate plakete ZZB leta 2013.

MILOŠ PROSENC, rojen 13. novembra 1938, dolgoletni predsednik Združenja borcev NOB Zagorje ob Savi, član Pokrajinskega

sveta ZB za Zasavje, častni predsednik krajevnega združenja in prejemnik zlate plakete ZZB leta 2016.

MARTIN MLINAR, rojen 1. novembra 1935, dolgoletni predsednik Združenja borcev NOB Hra-

stnik in predsednik Pokrajinskega sveta ZB za Zasavje, še vedno dejaven član v krajevem združenju ter prejemnik zlate plakete ZZB leta 2011.

RUDI VAVPOTIČ, rojen 16. aprila 1931, dolgoletni predsednik ZB NOB Črnuče, dejaven član in pred-

sednik od leta 2003, prejemnik zlate plakete ZZB za življenjsko delo leta 2015.

Pokojnemu **Stanku KUŠLJANU**, rojenemu 30. maja 1919, nosilcu

partizanske spomenice 1941 in številnih drugih visokih odlikovanj, je bila listina podeljena 20. februarja 2023.

Zlate plakete za leto 2023

Za uspešno predstavljanje vrednot, dogodkov in osebnosti narodnoosvobodilnega boja, za ugodno uresničevanje vloge ZB v svojem okolju in združenju, za ohranjanje številčnosti organizacije s sprejemom novih, zlasti mladih članov, za skrb za vzdrževanje in urejenost spomenikov in spominskih znamenj na svojem območju po sklepu predsedstva prejmejo zlato plaketo za najboljšo krajevno organizacijo:

1. Krajevna organizacija ZB NOB Ljubecna - Škofja vas iz Združenja Celje (savinjsko območje),
2. Krajevna organizacija ZB NOB Kotle iz Združenja Mežiška dolina (Koroška),
3. Krajevna organizacija ZB NOB Semič iz Združenja Semič – predlagatelj ZB NOB Črnomelj (Dolenjska in Bela krajina),
4. Krajevna organizacija ZB NOB Kamnik Center iz Združenja Kamnik (osrednje slovensko območje),
5. Krajevna organizacija ZB NOB Bizovik iz Združenja Ljubljana Moste - Polje (ljubljska regija),
6. Združenje borcev za vrednote NOB Tržič (gorenjska regija).

Za predano, dejavno in zelo uspešno utrjevanje zgodovinske resnice, vrednot in dosežkov narodnoosvobodilnega boja slovenskega naroda, spoštovanje žrtev in ohranjanje kulturne dediščine narodnoosvobodilnega boja ter vključevanje mladih rodov v uresničevanje programskih nalog so zlato plaketo zveze prejeli:

NADALJEVANJE NA STRANI 2

Polaganje venca v spominskem parku v Buchenwaldu

nekdanjem taborišču, kjer je bila tudi osrednja spominska slovesnost. Tradicionalnega srečanja se je udeležilo še pet preživelih taboriščnikov iz Poljske, Nemčije, Francije, Izraela in ZDA.

Naj spomnimo, da je bilo v Buchenwaldu zaprtih 1471 Slovencev in da jih je okoli 700 v taborišču in njegovih podružnicah umrlo. Taborišče je bilo osvobojeno 11. aprila 1945. Bilo je eno redkih taborišč, ki so ga osvobodili taboriščniki sami z napadom na esesovce. V njem je namreč delovala ilegalna organizacija, v kateri so

tenc, predstavniki Zveze borcev pa so položili venec na pokopališču v bližnjem mestu Nordhausen, kjer je bilo prav tako koncentracijsko taborišče, na katerem so pokopani tudi slovenski taboriščniki.

Spominske slovesnosti v nekdanjih nemških koncentracijskih taboriščih bodo potekale tudi v Ravensbrücku, Flossenburgu, Sachsenhausnu, Bergen-Belsnu in Neuengammeju. V vseh nemških taboriščih je bilo zaprtih 21.234 Slovencev, kar 9863 pa jih je v njih tudi umrlo.

J.A.

Polona Mal Bitenc (tretja z desne) s člani delegacije ZZB NOB Slovenije v nekdanjem taborišču v Dori

NADALJEVANJE S STRANI 2

Listine in plakete ZZB NOB Slovenije

1. Vladimir Bertonec za življenjsko delo (Medvode),
2. Stanislav Ovnič (Mežiška dolina)
3. Spominski 1. dolenski partizanski bataljon (PS DBK),
4. Janko Šekli (Dovje - Mojstrana),
5. Osrednji odbor Prekomorskih brigad (PS južne Primorske),
6. Osnovna šola narodnega heroja Rajka Hrastnik (Hrastnik),
7. Ivan Bevk (Idrija - Cerkno),
8. Jože Melanšek (Velenje),
9. Staša Rejc (Ljubljana Moste - Polje),
10. Jože Plazar (Črnuče),
11. Milica Janjič (Ljubljana Šiška),
12. Franc Svetelj (Kamnik),
13. Marijan Turičnik (Žalec),
14. Franc Hriberšek (Žalec),
15. občina Podčetrtek (Šmarje pri Jelšah)

DOGODKI ANPI Cantiano

Spomin na bitko pri Vilanu

Spominsko obeležje v hribih nad Cantianom

ANPI iz Cantiana (srednja Italija) je v sodelovanju z občino in tamkajšnjo šolo pripravil slovesnost v spomin na bitko pri Vilanu 25. marca 1944. Bitka je potekala pod goro Catrio. Nemci in fašisti, bilo jih je okoli 500, so poskušali takrat uničiti odreda Fastiggi in Pisacane V. brigade Garibaldi, ki sta štela 80 borcev. Med njimi so bili tudi jugoslovanski partizani, ki so se po kapitulaciji Italije in osvoboditvi koncentracijskega taborišča Renicci vključili v italijanske enote. Med

DEKLE V ZAPORU

*Moj dragi fant
leži ubit nekje v dolenskih hribih,
jaz sama za rešetkami strmim ubita;
rodila bom, postala mati otroku
nekega bandita.*

*Moj dragi fant,
ne veš kaj vse počeli so z menoj ...
Kako lepo bilo bi iti za teboj,
v dolenskih hribih pasti kakor ti ...*

*Umrli bi ...
A jaz živim, živim
in naj rodim otroka njim,
ki naju so ubili,
otroka njim,
ki materam otroke so morili?*

*Moj dragi fant,
tako mi je, ko da bi kdo čez mé oral;
če zdaj bi me pogledal,
me ne bi več spoznal.
A tebe bo otrok poznal,
poznal ne bo bandita,
in vedel bo, zakaj si pal,
zakaj je tvoja kri prelita.*

Karel Destovnik - Kajuh

Ob 20. letnici pohoda na Rim

*Radujte se,
radujte se kriminalci,
saj le pošteni padajo kot talci,
vam, kriminalci,
vračajo svobodo kriminalci.*

Karel Destovnik Kajuh

DOGODKI Maribor

Center vojaških šol krepi slovensko vojaško misel

Predsednica Republike Slovenije in vrhovna poveljnica obrambnih sil Nataša Pirc Musar je 14. aprila nagovorila zbrane na slavnostni akademiji ob dnevu Centra vojaških šol. Ob tej priložnosti je obiskala tudi pripadnice in pripadnike 72. brigade Slovenske vojske.

Predsednica Pirc Musar je v nagovoru poudarila, da je Center vojaških šol pomemben spodbujevalec slovenske vojaške misli in krepitev vojaškega poklica. »Spodbujanje in razvoj izobraževanja sta neprecenljivega pomena, saj opolnomočita ljudi, prispevata k miru in razvoju človeštva. Civilizacijske norme izobraževanja morajo biti načelo enakosti, vključenosti, dostopnosti in kakovosti za vse. Vesela in ponosna sem, da Slovenska vojska ta načela dnevno udejanja.«

Znanje in izobraževanje sta pomembna tudi zaradi učinkov globalizacije ter sodobnih mednarodnih varnostnih izzivov, soočanja s hibridnimi grožnjami, dezinformacijami, učinki podnebne spremembe, rabo prebojnih tehnologij in dvonamenskih produktov. Zato sta nujna povezovanje in sodelovanje s civilnim okoljem ter z domačimi in tujimi izobraževalnimi ustanovami. »Danes je treba vojaške profesio-

Predsednica Slovenije si je ogledala tudi Muzej Slovenske vojske.

sionalce opremiti tudi z različnimi dodatnimi znanji, kot so razumevanje geostrateške realnosti, umetna inteligenca, kvantno računalništvo, biotehnologija, kibernetika varnost, nove tehnike bojevanja in ne nazadnje tudi varovanje okolja,« še poudarja vrhovna poveljnica obrambnih sil.

Center vojaških šol (CVŠ) je sicer nosilec vojaškega izobraževanja in usposabljanja, ki razvija vojaško znanje, kompetence in profesijo. Izobražuje in usposablja pripadni-

ke Slovenske vojske ter tudi civilne obrambne strokovnjake.

Pred začetkom slavnostne akademije je predsednica Pirc Musar obiskala tudi pripadnice in pripadnike 72. brigade Slovenske vojske, ki zagotavlja stalne in odzivne sile za potrebe nacionalne obrambe ter delovanja v okviru zaveznitva zveze NATO. Seznanila se je z zmogljivostmi brigade in vključenostjo njenih pripadnikov v mednarodne operacije in misije.

UPRS, foto: Bor Slana/STA

AKTUALNO Poziv borcev in protifašistov

»Mattarella, Pirc Musar in Milanović: skupaj obiščite Rab«

Predsednica Slovenije Nataša Pirc Musar ter predsednika Italije Sergio Mattarella in Hrvaške Zoran Milanović so že pred časom od predsednikov največjih združenj borcev in antifašistov Slovenije (ZZB NOB Slovenije), Hrvaške (SABA Hrvaške) in Italije (ANPI-VZPI) prejeli skupno pismo s pozivom, naj 10. septembra letos obiščejo nekdanje italijansko fašistično koncentracijsko taborišče na Rabu in se poklonijo tamkajšnjim žrtvam. Pod poziv so se podpisali Gianfranco Pagliarulo, Marijan Križman in Franjo Habulin.

Kot so spomnili predsedniki združenj borcev in protifašistov, so italijanske okupatorske sile med

drugo svetovno vojno v taborišče Kampor na Rabu poslale na tisoče civilistov in družin. Zaradi lakote, žeje, surovega ravnanja paznikov in bolezni je tam umrlo več kot 1500 ljudi, kljub temu pa voditelji koncentracijskega taborišča nikoli niso odgovarjali za svoje ravnanje. Kot dan obiska predlagajo 10. september, ko bo minilo 80 let od osvobo-

ditve koncentracijskega taborišča. V pismu so med drugim omenili tudi obmejni fašizem in nasilje nad pripadniki jezikovnih manjšin. Zgodovinski dogodki, med katerimi so tudi povojni poboji, še danes večkrat obravnavani brez ustrezne interpretacije, in to kljub dokončanemu poročilu mešane zgodovinsko-kulturne italijansko-slovenske komisije, so zaznamovali in še danes zaznamujejo odnose med tremi državami, so zapisali. V skupnem poklonu predsednikov držav rabskim žrtvam zato vidijo nasprotovanje prepovedi vsakršne oblike nacionalizma, irendentizma in rasizma.

80. obletnica osvoboditve taborišča Kampor

V kraju Kampor na otoku Rabu je bilo med drugo svetovno vojno fašistično koncentracijsko taborišče. Ustanovila ga je italijanska fašistična oblast julija 1942. Po kapitulaciji Italije 8. septembra 1943 je bilo taborišče 11. septembra 1943 osvobodeno.

Bilo je eno izmed najkrutejših taborišč na tem območju. Ustavljeno je bilo z namenom omejiti stik med prebivalstvom in partizani ter ustvariti in pripraviti nov življenjski prostor za italijanske naseljence. Čeprav ni bil osnovni namen taborišča izvajanje genocida, so morali jetniki živeti v omejevalnih in težkih razmerah, ki so vladale v taborišču

in so povzročile na tisoče smrti, vključno s smrtjo številnih otrok. Večinoma so umrli zaradi bolezni in stradanja. Največ internirancev je bilo iz ljubljanske in reške pokrajine ter Judov.

Spominski kompleks Kampor je bil leta 1953 zgrajen po načrtu arhitekta Edvarda Ravnikarja in stoji na kraju nekdanjega pokopališča. Tukaj je pokopanih 1452 žrtev, večinoma slovenske narodnosti.

Vojno grobišče je kljub vsakoletnemu rednemu vzdrževanju načel zob časa in je potrebno temeljite obnove, ki jo bo po vseh kulturnospomeniških standardih in po izvornih načrtih arhitekta

Ravnikarja financiralo Ministrstvo za obrambo Republike Slovenije, Uprava RS za vojaško dediščino.

V spominskem parku je vsako leto sredi septembra tudi komemoracija v spomin na več kot 15.000 internirancev. Letošnja bo 9. septembra, pripravila pa jo bosta ZZB NOB Slovenije – Koordinacijski odbor žrtev vojnega nasilja in TO Rab-Gonars v sodelovanju z občino Rab.

Ohranitev in obnova ni samo poklon žrtvam, ampak je tudi simbolični korak k sprejetju zgodovinskih dejstev, pomiritvi, brez netenja novih sporov.

Manja Konkolič, generalna sekretarka ZZB NOB Slovenije

NAŠ POGOVOR

Matjaž Nemeč

politik, poslanec Evropskega parlamenta, podpredsednik Socialnih demokratov

Bili smo na pravi strani zgodovine

Matjaž Nemeč se je rodil 10. aprila 1980 v Šempetru pri Novi Gorici. Je član druge najmočnejše politične stranke v Evropskem parlamentu, Skupine naprednega zavezništva socialistov in demokratov (S&D). Poleg tega je član predsedstva evropskih socialistov in demokratov (PES). Politična pot Matjaža Nemca se je začela leta 2008, bil je osebni tajnik predsednika Vlade Republike Slovenije, nato pa do leta 2014 pomočnik predsednika Republike Slovenije. Leta 2014 in 2018 je bil izvoljen v Državni zbor Republike Slovenije. Maja 2022 je bil potrjen za poslanca Evropskega parlamenta. V tem parlamentu je predsednik delegacije za odnose z državami Magreba, član Odbora za zunanje zadeve (AFET) in član delegacije pri Stabilizacijsko-pridružitvenem parlamentarnem odboru EU-Srbija. Osredotoča se na povezovanje regije Zahodnega Balkana, je poročevalec S&D v senci za Severno Makedonijo in eden vodilnih članov skupine Evropskega parlamenta za podporo demokraciji in usklajevanje volitev (DEG) za Zahodni Balkan.

Mitja Meršol, Jani Alič

Sredi januarja ste kot evropski poslanec v Evropskem parlamentu v Strasbourgu pripravili okroglo mizo o pomenu vrednot protifašizma v EU. Kaj vas je vodilo k temu?

S prvim dnem mandata evropskega poslanca je bil moj cilj našo skupno zgodovino postaviti v okvir evropskih vrednot, ki še dandanes tvorijo trdno jedro evropejstva. Sam prihajam z obmejnega območja med Italijo in Slovenijo. Čeprav pripadam povojni generaciji, sem rasel z naukom protifašizma, ki so ga name prenesli nonoti in none in drugi. Vsem sem neskončno hvaležen, da dediščina protifašizma in vedenje o trpljenju pod jarmom fašizma še dandanes živita med nami. Kot evropski poslanec čutim veliko odgovornost, da to vedenje skupaj z zgodovinskimi resnicami prinašam v institucije evropske zgodovine in jih predstavljam širšemu evropskemu prebivalstvu. Vse preveč je anmrč še dandanes teženj po izkrivljanju zgodovine, to se odraža na primer v februarju, ko skrajna desnica v Italiji ob tako imenovanem prazniku fojb poskuša zgodovino obmejnega območja predstaviti izrazito enostransko, ob

tem pa ne umanjajo provokativna gesla. Vesel sem, da sta se mojemu povabilu na okroglo mizo v Strasbourgu o vrednotah protifašizma odzvali tako Zveza združenj borcev za vrednote NOB iz Slovenije kot ANPI, italijanska protifašistična organizacija, katerih predstavniki so sodelovali na okrogli mizi.

Kakšna so bila osrednja mnenja in sporočila te okrogle mize? Je v slovenskih pogledih – zlasti tistih, ki jih je na okrogli mizi podala ZBZ NOB – kaj posebej izstopajočega v primerjavi z drugimi članicami EU? Resnica zgodovine na evropskih tleh ostaja ena ne glede na meje med državami – to nam kaže vpogled v čas druge svetovne vojne in čas pred njo, ko sta ideologiji nacizma in fašizma uničevali vse pred seboj po vsej Evropi in svetu. Skupno zavezništvo boja proti okupatorju je prineslo zmago nad tema dvema uničujočima ideologijama in vsem hudim, kar sta ti ideologiji prinesli milijonom ljudi po vsem svetu. Naš narodnoosvobodilni boj in protifašistično gibanje sta bila del tega zavezništva in je čisto jasno: smo na pravi strani zgodovine, naš narod se je boril proti raznarodovanju, izgnanju in trpljenju pod nacizmom in fašizmom. Zato čutim odgovornost,

da se uprem vsemu, kar bi poskušalo te resnice relativizirati ali zmanjševati njihovo vrednost, čemur smo žal priče tudi v delu slovenske politike. Vse to je bilo in ostaja jedro sporočila okrogle mize v Strasbourgu, da širšemu evropskemu prebivalstvu predstavimo zgodovinska dejstva. Na omizju je bil govor tudi o Poročilu slovensko-italijanske zgodovinsko-kulturne komisije. To še dandanes ni dobilo potrebne veljave na najvišjih ravneh obeh držav, kar bi prav gotovo vzelo vetra iz jader politik izkrivljenih dejstev.

Sporočilo o pomenu vrednot protifašizma, ki sem ga z gosti v Evropskem parlamentu predstavil širšemu evropskemu občinstvu, je izjemno odmevalo in je bilo sprejeto z veliko naklonjenostjo. Ne nazadnje se tudi druge države Evropske unije ukvarjajo s podobnimi izzivi polpretekle zgodovine, predvsem glede priznavanja dejstev in resnic, ki pa lahko brez ozaveščanja mladih hitro potonejo v pozabo ali še huje v popačenje dejstev zavo-

Popolnoma se strinjam z vašo tezo, da sta boj proti fašizmu in nacizmu in zmaga nad njima pomembna temelja novozgrajene Evropske unije. Še več, menim, da sta bili to tisti prvinski sili, s katerima je bilo sploh mogoče zgraditi EU, kakršno poznamo danes. Namreč vsa povezovanja v uniji, od gospodarstva, kulture do socialnih in političnih zadev, ne bi bila mogoča, če jih ne bi združevala prav tista subtilna, a po rezultatih tako otipljiva vez, da je mogoče samo s spoštovanjem različnosti ter sobivanjem v strpnosti in sožitju dosegati evropejstvo v njegovem najbolj temeljnem sporočilu. Skupaj smo močnejši in mir med narodi je največja dobrina, za katero so se naši rojaki borili pred 80 leti in ki smo jo dolžni – predvsem s poznavanjem zgodovinskih resnic – ohranjati in varovati. Prepričan sem, da večina te naše temelje spoštuje in varuje. Tudi mlajše povojne generacije politikam skrajnih ideologij, na primer neofašizmu, neonacizmu

šam sporočilo naše skupne zgodovine in njenih temeljnih vrednot.

Bo poslanstvo evropske prestolnice kulture, naziv si bosta delili Nova Gorica in Gorica, kaj pripomoglo k trdnejši evropski zgradbi?

Gre za zgodbo, na katero sem kot politik, predvsem pa kot Primorec, ki prihaja z Goriškega, sila ponosen. Več let si nas je skupina zanesenjakov prizadevala, da sprva ideja, ki se je pozneje uresničila v projekt, predstavimo pristojnim v Sloveniji in Evropi tako, da je mogoče ta projekt izpeljati, še več, ga uresničiti v tistem najplemenitejšem duhu evropskega povezovanja med dvema mestoma, Novo Gorico in Gorico. Ti mesti je dolgo ločevala meja, a sta skozi čas zmogli premostiti vsa razmejevanja in danes sta simbol ideje EU. Če k temu dodamo še dimenzijo kulture, ki je vezi vo in gonilo naroda in pravzaprav prvi pogoj njegovega obstanka, smo priča res izjemnemu projektu. Prepričan sem, da bo med ljudmi, ki živijo na obmejnem območju, še utrdil tvorno sodelovanje in zavedanje o pomenu življenja pod skupno evropsko streho. Ima pa evropska prestolnica kulture tudi izjemen potencial gospodarskega, turističnega in družbenega razvoja ne samo za čas trajanja projekta, temveč tudi po tem, in sicer na veliko večjem območju kot samo v krajih, ki bodo neposredno vpeti v projekt. Kot že pretekla leta, ko sem si kot poslanec državnega zbora prizadeval za uresničitev naše vizije, da Nova Gorica in Gorica živita to posebno evropsko zgodbo, si za promocijo in polno uresničitev projekta ter vseh njegovih potencialov prizadevam tudi danes kot evropski poslanec. Tako že pripravljam prireditev, ki bo februarja prihodnje leto v čast evropske prestolnice kulture potekala v Evropskem parlamentu. Želim, da se s tem dogodkom, na katerem bo sodeloval pianist Alexander Gadjev, leto dni pred začetkom EPK 2025 začne odštevanje v Evropskem parlamentu, Novi Gorici, Gorici, Ljubljani in Rimu, da vsa ta mesta simbolno povežemo v pričakovanju tega res izjemnega projekta.

Kot evropski poslanec ste si naložili poslanstvo ozaveščanja o vrednotah boja proti fašizmu in nacizmu. Kako konkretno izvajate to poslanstvo? Kako se v tej vlogi vidite v Sloveniji, kako v Evropi? Kakšni so vaši nasveti glede razvijanja domoljubja in aktivnega državljanstva tako v Sloveniji kakor tudi v EU?

Kot že omenjeno, želim vrednote protifašizma in protinacizma ter sporočilo o njihovem pomenu prenesti v evropske institucije, jih predstavljati širšemu evropskemu občinstvu. Prav tako se osredotočam tudi na delo z mladimi po vsej Sloveniji. Odzivam se na povabila osnovnih in srednjih šol, prav ob prihajajočem prazniku dneva Evrope 9. maja imam številne obiske po slovenskih šolah, kjer bomo

Matjaž Nemeč

ljo posamičnih političnih interesov. Tega sam ne bom dopustil in bom v Evropskem parlamentu še naprej organiziral tovrstne razprave, že prihodnje leto o pomenu TIGR, prve protifašistične organizacije na naših tleh.

Boj proti fašizmu in nacizmu in zmaga nad njima sta pomembna temelja novozgrajene Evrope. Kako je s tem danes? So temelji še trdni ali se morda majejo? In če se, zakaj? Ali gre za revizionizem? Za zanikanje protifašističnih vrednot? Za brezbriznost? Kako gleda na to mlada generacija (v Sloveniji in EU), ki ji pripadate tudi vi?

ter rasnim in verskim predsodkom, izrekajo odločen ne, žal pa še vedno ostaja težnja nekaterih, da bi te vrednote zrušili ter med ljudi vnesli sovraštvo, nestrpnost in razklanost. Zato je še toliko bolj pomembno, da mlajše generacije ozaveščamo, jim predajamo to dediščino ter jih seznanjamo z zgodovinskimi resnicami. Samo tako se bodo lahko opolnomočene soočile z vse bolj pritajenimi, a nič manj nevarnimi idejami, ki želijo spodjedati temelje naše skupne evropske ideje. Zato je pomembno, da tudi sam kot evropski poslanec po svojih najboljših močeh širšemu evropskemu prebivalstvu prena-

V evropskem parlamentu

govorili o pomenu vrednot, ki so pripomogle k življenju pod skupno streho EU. Mladi in tako rekoč vse generacije ljudi iz vse Slovenije redno prihajajo na študijske obiske Bruslja in Strasbourga, spoznavajo delo in utrip teh mest, ki sta pravzaprav tudi naši mesti, prestolnici našega skupnega življenja v EU. Sam pa ocenjujem kot najpomembnejše za razvijanje, rast in krepitev domoljubja in aktivnega državljanstva majhna vsakodnevna dejanja in zgled vsakega od nas v sodelovanju, spoštovanju drug drugega in sprejemanju različnosti med nami. Če pravimo, da so vrednote gradile našo evropsko skupnost, pa so dejanja vsakega od nas tisto, kar jo dandanes ohranja in dela močno. Ta vsakodnevna dejanja so bolj pomembna kot velikopotezne besede, izrečene ob velikih dogodkih ali obletnicah.

Kot član parlamentarnega odbora za zunanjo politiko ste zelo dejavni pri urejanju razmer na Zahodnem Balkanu, Bližnjem vzhodu ... Kako učinkovita je EU na teh področjih? In kako gledate na vlogo in dejavnosti EU v zvezi z vojno v Ukrajini?

Sporočilo o pomenu vrednot protifašizma, ki sem ga z gosti v Evropskem parlamentu predstavil širšemu evropskemu občinstvu, je izjemno odmevalo in je bilo sprejeto z veliko naklonjenostjo.

Moji poslanski kolegi in kolegice so mi izkazali veliko čast, zaupali so mi pomembno nalogo, ki je med najbolj odgovornimi za premoščanje izzivov držav Zahodnega Balkana na poti v EU. Rezultati skupnih dejavnosti slovenske politike so danes vidni v Bosni in Hercegovini, ko je ta po dolgih letih čakanja končno dobila status kandidatke za članstvo v EU. Sem tudi član delegacije pri stabilizacijsko-pridružitvenem odboru EU-Srbija, redno se srečujem s srbskim političnim vrhom, na teh srečanjih poskušamo skupaj iskati boljše poti do EU. Prav vojna v Ukrajini je nekako prebudila EU iz spanja v odnosu do regije Zahodnega Balkana, ponovno se je izkazala potreba po večji pomoči tej regiji na njeni evropski poti. Evropski parlament je v meni prepoznal nekoga, ki lahko – zaradi slovenske naravne povezanosti s to regijo in izkušenj, ki sem jih pridobil kot predsednik in član odbora Državnega zbora za zunanjo politiko – pripomore presegati velike težave, ki regijo Zahodnega Balkana hromijo in ji onemogočajo hitrejšo evropsko pot. Moje uspešno delo na Zahodnem Balkanu je pripomoglo tudi k odločitvi, da sem bil predlagan in izvoljen za predsednika delegacije EU za odnose z državami Magreba (Alžirije, Libije, Maroka, Tunizije in Mavretanije), ki je zelo pomembna tako z gospodarskega vidika zaradi zemeljskega plina kot tudi glede varnostnega in migracijskega vprašanja. Glede vojne v Ukrajini pa podpiram dosedanja prizadevanja EU za pomoč Ukrajini. Pohvalno je, da se je EU pri tem vprašanju pohenotila, žal pa nas glede na videno čaka še veliko izzivov.

KAJUHOVO LETO 2023
Zgodba o nastanku neke pesmi

Materi padlega partizana

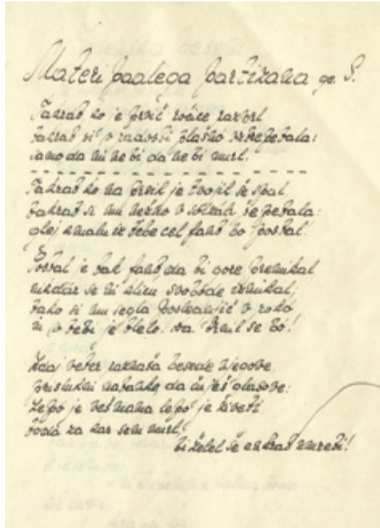

Kajuh v partizanih

Nekatere Kajuhove pesmi se pojavljajo v več različicah, odvisno od tega, kaj so izdajatelji novih izdaj imeli na voljo: rokopise, različne objave v pred- in medvojnem tisku, prepise, spominske zapise.

Prvo obsežno zbirko Kajuhovih pesmi je leta 1949 objavil dr. Dušan Moravec. Obsegala je 62 pesmi. Drugo, obsežnejšo in s številnimi opombami, je leta 1971 izdal dr. Emil Cesar in je vsebovala 99 pesmi. Leta 2015 je Knjižnica Velenje izdala knjigo Kajuh Zbrane pesmi, v kateri je zbranih 146 dotlej znanih pesmi, od tega deset kratkih. Današnji ponatisi se večidel držijo omenjenih treh izdaj, s tem da se Cesarjevo delo večinoma drži Moravčeve objave, Zbrane pesmi iz leta 2015 pa temeljijo na Cesarjevem delu.

Zdaj pa k zgodbi o nastanku pesmi *Materi padlega partizana*, ki jo v različnih tiskih lahko najdemo v treh različicah. Pesem je bila prvič objavljena v Naši ženi 10. decembra leta 1942. Po Cesarjevem zapi-

Naša žena, 10. december 1942

su naj bi bila spodbuda za nastanek te pesmi življenjska zgodba Julke Skapinove, Ljubljancanke, katere sin Lev je bil partizan. Skapinovo so zaprli malo pred Kajuhovo ljubeznijo Silvo Ponikvarjevo, novembra 1942. Po objavi v Naši ženi 10. decembra se je pesem hitro širila med ljudmi, prebirale so jo tudi jetnice v ljubljanskih zaporih – tudi Skapinova, ki pa ni slutila, da je v njej zapisana njena zgodba, kajti ni vedela, da je njen sin Lev še z dvajsetimi soborci že 14. septembra leta 1942 padel v bitki pri Naklem. Sojetnice pa so vedele, a niso imele srca, da bi ji to povedale. Skapinovo so tri mesece po aretaciji poslali v tabornišče v Italijo in za sinovo smrt je

izvedela šele po vojni. Kajuh je konec januarja 1943 na Silvino željo v poseben zvezek zapisal okoli 60 svojih pesmi, med njimi tudi Materi padlega partizana – toda naslovil jo je *Materi padlega partizana ge. S.*

Morda še o različicah objavljene pesmi. Ta pesem je eden primerov, ko se zapisi pesmi v različnih izdajah med sabo razlikujejo. Navadno sicer ne gre za velike razlike, toda beseda ali dve včasih pomenita veliko. V tem primeru pač gre za velik simbolni pomen, ki ga je pesnik namenil zadnjemu verzu. Kronološko – po zapisu dr. Emila Cesarja – najprej zasledimo pesem Materi padlega partizana v ljubljanski izdaji Naše žene z datumom 10. decembra 1942. Pod njo se je Kajuh prvič podpisal kot »Kajuhov Tonč«. Zadnji verz pesmi se v tej izdaji glasi »... **toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti**«. Toda NUK hrani izvod Naše žene z istim datumom, vendar brez oznake, za katero izdajo gre (očitno je vsaka številka izšla v več izdajah za različna območja Slovenije), v njem pa se ta verz glasi: »... **toda za kar sem umrl, bilo je premalo umreti ...**«.

Poglejmo še v zvezek pesmi, ki jih je Kajuh napisal Silvi in ga pozneje zakopal pod njuno češnjo v Vošnjakovi ulici 22. Zvezek nosi datum konec januarja 1943. V njem pa je verz zapisan takole: »... **toda za kar sem umrl, bi želel še enkrat umreti**«.

In kako je pesnik ta verz zapisal v zbirki, ki jo je novembra 1943 sam narekoval soborki Brini (legendarna zbirka KAJUH Pesmi je izšla v 38 izvodih): »... **toda za kar sem umrl, bilo je premalo umreti**«. Ko je nastajala ta zbirka, je bil Kajuh že nekaj mesecev v partizanih, dodobra se je spoznal z razmerami in trpljenjem, zato se je verjetno odločil, da bo v svoji prvi (in zadnji v času življenja) zbirki še poudaril simbolni pomen darovanja življenja svoji domovini. Po neki logiki naj bi bila ta zbirka temelj za vse nadaljnje objave, saj je bil avtor sam pri »izidu«, sam je narekoval besedila pesmi. Kakor koli že, Kajuhove pesmi so naprej živele v različnih oblikah.

Po vojni se je uveljavila različica »... **toda za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti**«. Ta verz krasi tudi spomenik na njegovem grobu v Podkrajju pri Velenju.

Vlado Vrbič

KOLUMNA

Jože Pogljajen

Simfonija sprenevedanja

Sliši se čudnaško, toda ni nas malo, ki na televiziji najraje poslušamo radio. Ko prižgemo televizor, namreč takoj preklopimo na nacionalni radio, ker nam za razliko od naše javne televizije ne servira poročil, v katerih prevladujejo enostranske, manipulativne, nepreverjene, strankarsko navijaške, urbanijsko cenzurirane, če hočete, tudi lažnive informacije. Za povrh moramo ta informacijska skrupucala »naše« javne televizije plačevati.

Ni treba biti Einstein za ugotovitev, da so politične stranke tiste, ki so ves čas tako ali drugače krojile podobo javne RTV. Njihovi govorci pridigajo o demokratičnem poslanstvu, avtonomiji in profesionalnosti RTV, a v resnici z njo ravna kot s plonom. Do leta 2004 je bila RTV prevladujoče v rokah liberalcev in socialdemokratov, toda s prihodom na oblast je Janša začel uresničevati napoved o labodjem spevu RTV iz leta 1990. Janševiki so v ta namen sprejeli nov zakon o RTV, po domnevnem avtorju imenovan Grimsov zakon. Grims je takrat med drugim pojasnil, da so nov zakon morali sprejeti, ker so na televiziji cenzurirali Jožeta Možina, in ne nazadnje tudi zato, ker je »gospod Borut Pahor (takrat je bil predsednik socialdemokratov) opozoril, da razmere, ki jih povzročata veljavni zakon o RTV Slovenija, res nikakor niso združljive z demokratičnim pojmovanjem javne radiotelevizije«.

Z novim zakonom so ukunili mandate tedanjih programskih svetnikov in nov programski svet razširili na kar 29 svetnikov. Med njimi naj bi večino, to je 16 svetnikov, predstavljalo poslušalce in gledalce RTV. Formalno so ti res predlagali nekaj deset kandidatov, toda šestnajsterico svetnikov RTV je med temi večinoma strankarsko obarvanimi predlogi izbrala vsakokratna večina v državnem zboru. Državni svet je prav zaradi zgolj videza demokratičnosti zakona, ki v resnici omogoča manipulacijo, skušal zakon zaustaviti z vetom. Parlamentarna večina je veto pričakovano preglasovala, zato se je opozicija oprijela še zadnje bilke: zahtevala je referendum, a se je očitno nanj slabo pripravila in ga je zato izgubila. Za las sicer, a vendarle. Za razveljavitev zakona ji je zmanjkalo nekaj manj kot sedem tisoč glasov (1,3 odstotka).

S tem je vsakokratna vladna kolicija dobila odprto pot, da v ta svet, ki je alfa in omega javnega zavoda RTV, imenuje večino svetnikov po lastni politični podobi. Muzej novejšje slovenske zgodovine tako beleži, da je bil za predsednika programskega sveta imeno-

van srednjeveški zgodovinar Stane Granda, za direktorja televizije Jože Možina, za direktorja radia pa Vinko Vasle. Resnici na ljubo je treba zapisati, da so janševiki v ta svet pripustili tudi nekaj zvenceh liberalnih imen, med njimi Spomenko Hribar, Vlada Miheljaka, Tanjo Lesničar ..., vendar je bil njihov glas kakor glas vpijočega v puščavi.

Po Janševem porazu na volitvah leta 2009 je bilo mogoče janševike v programskem svetu in vodstvu RTV znova prešteti na prste ene roke. Ministrica za kulturo Majda Širca je celo pripravila nov zakon o RTV, s katerim bi omejili vpliv

Po Janševem porazu na volitvah leta 2009 je bilo mogoče janševike v programskem svetu in vodstvu RTV znova prešteti na prste ene roke.

strank na RTV. Parlament ga je sicer potrdil, toda padel je na referendumu, ki ga je zahteval SDS (ob samo 15-odstotni udeležbi je proti glasovalo kar 72 odstotkov volivcev). Kmalu je prišel čas, ko je SDS to referendumsko zmago lahko vnovčil. Ko se je leta 2020 ob uslužni asistenci poslancev SMS in Desusa spet povzpela na oblast, so operacijo zasedbe RTV izpeljali radikalno, toda zakonito, se pravi po črki Grimsovega zakona. Programski svet je postal Kmetičeva falanga, ki na vodilna upravnica, uredniška in novinarska mesta postavlja ljudi po strankarsko ideološkem ključu in ne na podlagi strokovnega znanja. Tako je javna RTV postala zvesta kopija strankarske Nove 24TV.

Po Janševem porazu je nova Golobova kolicija odgovorila z novelo zakona, s katero naj bi, kot trdijo, preprečili sleherni vpliv politike na RTV. A tega ne moremo vedeti, kajti janševikom uspeva že leto dni zavlačevati z uveljavitvijo te novele, pri čemer sodeluje tudi del sodstva. Najprej je delovno sodišče potrebovalo skoraj leto dni, da je ugotovilo notorno dejstvo, da sta bila novi generalni direktor in direktor televizije imenovana nezakonito. Prvi ni izpolnjeval pogoja treh let izkušenj z vodenjem večjih sistemov – Andrej Grah Whatmough je namreč vodil le svoje podjetje, v katerem je bil edini zaposlen; drugi, Urbanija, pa je bil imenovan po nezakoniti razrešitvi prejšnje direktorice. Piko na i postavljajo zdaj še ustavni sodniki, ki namesto da bi pobudo za ustavno presojo novele zavrgli, ker je povsem očitno, da gre zgolj za še en manever janševikov čim dlje zadržati okupacijo RTV prepričljivi referendumski volji ljudi navkljub, že skoraj pol leta igrajo otroško igro medsebojnega izločanja *an ban, pet podgan, vija vaja ven* in sprenevedavo meljejo lažno dilemo: ali je to, da se z zakonom prekine mandate zdajšnjih programskih svetnikov, nedopusten poseg v njihove pravice. Javna televizija pa še naprej tone v politikantskem močvirju.

NEVERJETNO, TODA RESNIČNO

Z lažmi vznemirila prebivalce

Oddaja Pričevalci novinarja Jožeta Možine 7. marca 2023 in »pričevalec« Rasto Reven sta med Idrijčani in okoličani izzvala precej nezadovoljstva in vznemirjenja. Je mogoče naključje, da je bila oddaja predvajana prav ob 80. obletnici smrti narodnega heroja Janka Premrla - Vojka? Očitno gre za preiščeno dejanje, prav tako kot je bil preiščeno izbran »pričevalec« Rasto Reven.

Že v preteklosti se je dogajalo, da je o smrti narodnega heroja Janka Premrla - Vojka, ki je bil 15. februarja 1943 smrtno ranjen v boju z Italijani, umrl pa je 22. februarja 1943, krožilo kar precej nepreverjenih trditev, nekaj takih tudi tokratni »pričevalec« Reven, rojen leta 1947, navaja kot verodostojne.

V dneh po oddaji se je oglasilo več ljudi, med drugim tudi prijatelj nekdanjega borca Vojkove čete Srečka Poljanca. Poljanec je sodeloval v takratnem boju in je natančno opisal potek dogodkov. Zdravstveno osebje in sodelavci dr. Hribernika so večkrat omenjali, da Hribernik ni nikoli obiskal ranjenega Vojka, zdravila pa mu je poslal po kurirju.

O tem dogodku je zelo izčrpno pisal generalmajor **Marijan F. Kranjc**, prav tako pa je Vojkovo smrt podrobno raziskal zgodovinar **dr. Tone Ferenc**. Podobno je dogodek opisal tudi Tomaž Pavšič, ki je v Primorskem dnevniku, ki je izšel

v Trstu 29. februarja 1980, objavil članek ob 60. obletnici Vojkovega rojstva pod naslovom »Bil je lep primorski fant, dobrega in junaškega srca«. Avtor navaja svoj pogovor z dvema Vojkovima soborcema, ki sta bila doma iz bližnjega Koševnika: Francem Rupnikom - Kašandrovim in Francem Benčinom - Ladom. Povedala sta, da je Vojko, potem ko so Italijani napadli levo krilo partizanske zasede, hotel soborcem pomagati. Dvignil se je ob bukvi in takrat ga je zadelo v trebuh. Borci so napad prekinili, ranjenega poveljnika naložili na zasilna nosila in odnesli do bližnje Leskovčeve domačije. Ker je bila zaradi omenjenega napada na Italijane blokirana tudi Idrija, zdravnik dr. Hribernik ni mogel iz mesta. Vendar je domačinki **Ivanki Mikuž**, ki je prišla k njemu, dal natančna navodila, kako previjati ranjenca, in tudi potrebne injekcije (morfija), ki jih je nato **Franc Benčina** dal Vojku, da mu je lajšal bolečine. Rana pa je bila smrtna in 22. februarja 1943 je Janko Premrl - Vojko umrl. Toliko iz preverjenih virov.

Prav tako sta v taisti oddaji obsojanja vredno blatenje in navajanje neresnic o tovarišu Ivanu Bevku, borcu in komandirju čete Drugega bataljona Vojkove brigade. Od maja 1944 do konca vojne je Ivan Bevku opravljal dolžnosti obveščevalnega oficirja v štabu brigade in 31. divizije. Sodeloval je v številnih bitkah, med drugim za Železnike, Fužine in Žiri. Poleti 1944 je sodeloval v transportu ranjencev iz partizanskih bolnišnic Franja in Pavla iz Cerknega do partizanskega letališča Nadlesk, od koder so bili z letali prepeljani v zavezniška oporišča v južni Italiji. Partizan Ivan Bevku je dal tudi izjavo za film »Jeklene ptice nad Idrijo«, v kateri je opisal svoje naloge med narodnoosvobodilnim bojem.

Od vseh dokumentarnih oddaj pričakujemo verodostojnost in prav nič ne bi bilo narobe, če bi »pričevalci« z alternativnimi dejstvi dopolnjevali naše razumevanje razmer med drugo svetovno vojno. Žal so oddaje iz serije Pričevalci običajno polne neresnic in od avtorja oddaj izbrani pričevalci se kar najbolj trudijo enostransko prikazati narodnoosvobodilni boj in tako oprati sramotno zgodovino slovenske kolaboracije, ki ji v zaslepljenem strahu pred komunizmom ni bilo niti najmanj nerodno pomagati tistim, ki so naš narod želeli za vedno izbrisati.

Laži »pričevalca« Revna sodijo na sodišče. To je konstrukt, ki z resnico nima nič skupnega, gre pa v kontekst Možinovega prikazovanja zgodovine.

ZB Idrija - Cerkno

DOGODKI Monošter

Počastili spomin na komandirja prekmurske čete

Tudi letos sta združeni ZZZB Lendava in Murska Sobota 18. marca pripravili in izvedli že tradicionalno spominsko slovesnost ob grobu Alojza Škrjanca - Mirka, komandirja Prekmurske partizanske čete, na pokopališču v Monoštru.

Alojz Škrjanc - Mirko je padel v boju v Porabju marca 1945. Prekmurska četa je bila edina slovenska partizanska enota, ki se je po umiku iz Prekmurja bojevala tudi na Madžarskem, v Porabju. Grob komandirja Mirka je najsevernejši grob slovenskega partizana na slovenskem etničnem območju.

Letošnje slovesnosti se je udeležilo okrog 80 članov obeh združenj na čelu s predsednikoma Evgenom

Emrijem in Jožetom Vidičem. Ob krajšem kulturnem programu je poleg obeh predsednikov zbrane nagovorila tudi generalna konzulka Republike Slovenije Metka Lajnšček. Med drugimi gosti je bil tudi Vilmos Hanti, predsednik Mednarodne zveze borcev odpora - združenja protifašistov (International Federation of Resistance Fighters - Association of Antifascists (FIR) in predsednik Združenja madžarskih odporniških borcev in protifašistov. Prav udeležba predsednika Hantija je še dodatna dragocena potrditev odličnih stikov med ZZZB NOB Slovenije in MEASZ ter FIR, ki so bili vzpostavljeni v minulih dveh letih.

Marjan Šiftar

V METEŽU ZGODOVINE

Partizanska bolnišnica Pavla

Prostovoljca in zanesenjaka Edi Brus in Jurij Gantar

Edi Brus in Jurij Gantar že vrsto let raziskujeta teren in proučujeta dokumentacijo o bolnišnici Pavla na Vojskem. Sta prostovoljca in zanesenjaka, ohranjanje vrednot narodnoosvobodilnega boja pa je njuno veliko veselje. Raziskala sta velik del razpoložljive dokumentacije v arhivih, predvsem v Mestnem muzeju Idrija in Arhivu Idrija. Odkrila sta dokumente, vezane na delovanje bolnišnice, ter dokumente, ki so jih pisali nosači ranjencev, bolnišnično osebje in ranjeni borci. Vzpostavila sta stike s še živečimi pričami. Med njimi sta bila tudi Fanči Hladnik, mama Jurija Gantarja, ki je bila bolničarka v bolnišnici, in domačin Milan Črnilogar, ki jima je pokazal poti in dostope do mesta, kjer so prenašali ranjence, in kraje posameznih objektov.

Lovska družina Idrija je vrsto let vzdrževala pot do Očkove jame. Pot vodi po potoku in s tem so bile zakrite sledi do jame. Odkrita je prvotna pot, ki je vodila od spominskega obeležja na Hudem polju čez Krekovše mimo Zgornje Gmelice, kjer je skrivni odcep za bolnišnico. Najden je bunker v Zadni, tako imenovani Foglavž. Dostop

je izredno težak in tu so borci ranjence nosili na nosilih. Najdene so centrala A, postojanka na Hudem polju in Tinetova postojanka. V bližini pod Hudim poljem je tudi pokopališče umrlih ranjencev.

V letu 2022 sta Edi Brus in Jurij Gantar v čiščenje in urejanje poti vključila tudi druge prostovoljce ter uredila, očistila in označila dostopno pot. Popisala sta lokacije posameznih postojank in objektov. Pripravila sta građivo, slike in zapise o poteku odkrivanja lokacij. Združenje borcev za ohranjanje vrednot NOB Idrija - Cerkno se je z manjšim finančnim prispevkom pridružilo njenemu delu. Vrednost njunega opravljenega dela pa je neprecenljiva tako za današnji čas kakor tudi za naše zanamce.

Letos sta Edi in Jurij v zahvalo za delo prejela priznanje Društva vojnih invalidov Nova Gorica. ZB Idrija - Cerkno in Društvo vojnih invalidov Nova Gorica se jima v Svobodni besedi zahvaljujeta za njuno prostovoljno delo in želita, da pri tem vztrajata še naprej, saj bo tudi tako ohranjena zgodovina narodnoosvobodilnega boja v tem delu Slovenije.

ZB Idrija - Cerkno

V SPOMIN

Ledarčkov Lovro iz Kroke

Lovro Kokalj (9. avgust 1901-1972), po domače Ledarčkov Lovro iz Kroke št. 89. Pri Ledarčku se je reklo zato, ker so pri njih po vojni dolga leta zbirali živalske kože za tovarno usnjo Koteks. Po nemško se usnju reče leder, Kroparji pa akajo in pogrkujejo in le predstavljamo si lahko, kako izgovorijo Ledarček.

Že med nemško okupacijo je bil Lovro lastnik osebnega avtomobila, s katerim je vse od leta 1941 osvobodilnemu gibanju naredil veliko dobrega: prevažal je ranjence, dovažal zdravnike k bolnim in poškodovanim partizanom, hodil po recepte in zdravila, prevažal mobilizirance do zvez, poskrbel za prevoz vojakov, ki so prebegnili iz okupatorjeve vojske k partizanom, in podobno. Tedensko je prepeljal tudi po tisoč in več kilogramov tehničnega blaga, več sto kilogramov masti, nešteto zabojev sanitetnega materiala (npr. injekcije, eter za narkoze), več kot tisoč parov čevljev, vsak teden več kot sto kilogramov hrane, mnogo radijskih aparatov, pisalnih strojev ... Med prevažanjem je moral pogosto mimo nemške postojanke v Podnartu in domobranske postojanke v Kamni Gorici. Ker je obenem dostavljal tudi zasebna pisma partizanov in njihovih svojcev ter uradne dopise, je bil še dodatno v nevarnosti, če bi ga odkrili.

Da bi vsaj za silo zakril svojo identiteto, si je nadel partizansko ime Miško. Pod tem imenom so ga dobro poznali ne samo gorenjski aktivisti, ampak tudi tisti z goriškega konca. Njegovo domačijo v Kropi, kjer se je pošta zbirala in iz-

Lovro Kokalj pred svojim avtomobilom (Foto: arhiv družine Kokalj)

menjavala in kjer se je dobilo navodila in druge potrebne informacije, so poimenovali kar »konzulat«. Pri Ledarčku so se ustavljali tudi kurirji, da so se po prečenju Save posušili, preoblekli in najedli, Lovro pa je medtem stal zunaj na straži. Pri njih so se vzpostavljale veze med kurirji in partizanskimi enotami na Jelovici, pri njih so novinci počakali na zvezo za odhod v partizane. Pri teh dejavnostih je sodelovala vsa družina. Nujna domača opravila so zato morala pogosto počakati. Lovro je vestno hranil potrdila o transportih ter zapisoval vrsto in količino blaga. Največkrat je sodeloval z naslednjimi tovariši: Janezom Pretnarjem, Tonetom Ogrizkom, Ladom Štanglom, Francem Koželjem, Stanetom Kersnikom, Miho Kavčičem in tudi Tonetom Dežmanom, poznejšim narodnim herojem, ki ga je Lovro 6. septembra 1944 ranjenega prepeljal z Golnika v Kropro.

Februarja 1944 je bil mobiliziran; do 13. januarja 1945 je deloval kot član rajonske gospodarske komisije Jelovica, nato pa se je kot intendat pridružil borcem na terenu. Avgusta 1944 je bil prisoten pri ustanovitvi kroparskega odbora Osvobodilne fronte, na katerem je prevzel odgovornost za prehrano.

Po vojni je bil za leto dni imenovan za delegata ministrstva za industrijo in rudarstvo pri tvrdki Rafael Batistič v Stražišču pri Kranju. Nato je bil pooblaščen za zbiranje kož, ki so bile namenjene za oddajo v centralno skladišče v Ljubljani. Po ustanovitvi državnega podjetja Koteks se je tam zaposlil in mu ostal zvest do upokojitve.

Povzeto po utemeljitvi za priznanje Lovrovega dela za osvobodilno gibanje 2. decembra 1956; dokument hrani njegova vnukinja Neža Kokalj, ki živi v Ledarčkovi hiši v Kropi.

Privedila Mira Hladnik

Edi Brus (levo) in mag. Vladimir Pegan, generalni sekretar Zveze vojnih invalidov Slovenije

GEOPEDIJA Partizanski spomeniki (15)

Erzelj v NOB

Leto dni po objavi članka o partizanskem nagrobniku v vasi Planina nad Ajdovščino se je oglasil domačin Rado Jejčič z odgovorom na vprašanje o identiteti padlega Alojza Kobala, ki sem ga postavil ob koncu prispevka. Vsi, ki so doslej omenjali tragično smrt trojice vipavskih partizanov pri Križni jami

Spomenik padlim in žrtvam na Erzelju (Foto: M. Hladnik)

nad Bločicami 14. avgusta 1943 (pri njihovi smrti je bil udeležen pesnik in domobranec v Grahovem France Balantič), so pisali o Alojzu Kobalu z vzdevkom Sokol, vendar je to napaka. Alojz Kobal - Sokol, Jejčičev stric, rojen 10. julija 1925 na Erzelju, je živel v hiši št. 36 (danes Erzelj 32) in je padel na Nanosu dober mesec pozneje, 28. septembra 1943. V partizane je po kapitulaciji Italije odšel iz italijanskega specialnega bataljona. Dodeljen je bil Gradnikovi brigadi, ki je pri Razdrtem preprečevala prodor Nemcev v Vipavsko dolino. Njegova skupina je bila v zasedi ob cesti na Devinskem hribu pri Podkraju v smeri Nanosa. Tu je padel skupaj s štirimi soborci. Pokopali so jih na kraju smrti, pozneje pa prekopali, Alojza na domače pokopališče na Erzelju.

Register žrtev druge svetovne vojne na spletišču Sistory pozna osem žrtev z imenom Alojz Kobal (eden od njih je padel samo dan prej v bližini, na Otlici), devetega, to je tistega, ki je skupaj z dvema rojakoma padel na Bločicah, pa

Erzeljci pred odhodom na Dolenjsko marca 1943

med njimi ni in ga bo treba v register še vnesti.

Tule so njegovi podatki. Rodil se je 23. junija 1927 na Erzelju v hiši št. 58 (danes 28), v partizane je odšel 6. februarja 1943 in bil vključen v Zgornjevipavsko četo. Marca 1943 je s transportom odšel na Dolenjsko. Padel je star 16 let 14. avgusta 1943 pri Kriški Gori (tudi Križni gori), občina Stari trg pri Ložu, dva kilometra južno od Bločic, skupaj

Na Osnovni šoli Erzelj so tri spominske plošče: v spomin na bolnico Vera (na sliki), 17 padlih in šest žrtev narodnoosvobodilnega boja iz vasi ter na bataljon VOS. (Foto M. Kermavnar)

z Alojzom Zornom iz Prvačine in Vladimirjem Pangercem iz sosednje vasi, Planine nad Ajdovščino. Oče Pangerc jih je šel iskat z vozom in vse tri dal pokopati v skupni grob. 19-letni Alojz Zorn se je rodil 11. aprila 1924, 18-letni Vladimir Pangerc pa 26. marca 1925.

O vasi Erzelj na Wikipediji preberemo, da je med drugo svetovno vojno vsa sodelovala s partizani, zato so Italijani 8. marca 1943 vse moške poslali v nemška taborišča, ženske

v italijanska taborišča, otroke pa so vzeli sorodniki. Po kapitulaciji Italije so se ženske vrnile domov, iz nemških taborišč pa ne vsi. Rado Jejčič je pismu priložil fotografijo vaščanov Erzelja in sosednjih vasi, ki so se januarja in februarja 1943 množično odpravili v partizane, najprej na Nanos, od tam pa marca s transportom na Dolenjsko: 63 moških in 15 žensk. V partizane so šli, ker jih je sicer čakala italijanska deportacija.

Na sliki so v ospredju pogumne ženske. Milka Žvokelj s Slapa je šla v partizane oktobra 1942. Od Kobalovih je bil sin Evgen že v partizanih, njegovi sestre Doro in Miro so Italijani zaprli, Valerija - Zmaga pa se je z mamo Frančiško odpravila v partizane 5. januarja 1943. Valerija je postala desetarka ženske desetine 2. Vipavske čete.

Zorka Saksida - Vojka z Gradišča nad Prvačino je šla v 1. kraško četo Tomšičeve brigade 14. februarja 1943. Postala je četna in bataljonska bolničarka, obveščevalka in štabna šiferka na pohodu 14. divizije na Štajersko ter komandirka zaščitne čete dravogradskega okrožja.

Vidrihove ženske iz Gornje Branice so 22. februarja 1943 sledile očetu, ki je bil v partizanih že od leta 1941: sestre Vida - Slovenka in Marica - Svoboda ter mama Jožefa - Soča. Najprej so bile v 1. bataljonu Simona Gregorčiča, potem pa v 3. bataljonu Tomšičeve brigade.

Vsa čast vipavskim partizankam in partizanom!

Po podatkih Rada Jejčiča sestavil Miran Hladnik

Dr. France Križanič

Ob prodaji NKBM

S pomnimo se: Slovenija je februarja 2012 dobila novo vlado (vodil jo je Janez Janša). Bruto domači produkt (BDP) – vrednost novoustvarjenih dobrin – je po finančni krizi v letu 2009 nato v letih 2010 in 2011 počasi naraščal, izvoz je bil večji od uvoza, inflacije ni bilo, število delovno aktivnih pa je stagniralo na skoraj 60.000 nižji ravni kakor pred krizo. Razmere niso dopuščale zmanjševanja proračunske porabe, saj je bilo jasno, da bo sledila spiralna kriza upada BDP, zaposlenosti in javnofinančnih prihodkov.

In natanko takšno strategijo je slovenska vlada ubrala v letu 2012. Že naslednje leto jo je zamenjala nova vlada (vodila jo je Alenka Bratušek), ki sicer napake z zmanjševanjem proračunske porabe ni ponovila, je pa pri svojem ravnanju predpostavljala, da Slovenija javnofinančnega primanjkljaja ne more pokriti, da smo torej kreditno nesposobni. Na to predpostavko je vplivala večletna medijska kampanja, češ da Slovenija nima interesov, da država in gospodarstvo nista ustrezno vodena, da je treba vse prodati, da smo v razsulu in podobno.

Prikaz stanja v medijski kampanji ni ustrezal resnici. Leta 2013 je imela Slovenija 6,3 odstotka BDP presežka na tekočem računu plačilne bilance in v narodnem gospodarstvu s tako velikimi neto prihranki za kupce državnih obveznic ne more biti tveganja. Prodaja obveznic (1,5 milijarde evrov) novembra 2013 s 4,7-odstotnim donosom je to tudi pokazala.

V malodušju, po katerem naj Slovenci ne bi bili sposobni upravljati svojega premoženja, je takratna vlada sprejela čudaški zakon o prodaji 15 strateških podjetij in bank. Naslednja vlada (od leta 2014 jo je vodil Miro Cerar mlajši) tega zakona ni bila pripravljena spremeniti, čeprav so se gospodarske razmere z rastjo izvoza, BDP in zaposlenosti izrazito izboljševale. Jasno je bilo, da bo vzpostavljena tudi pokritost proračunskih izdatkov s prejemki. Ko je sredi leta 2015 slovenska država prodala našo drugo največjo banko, Novo kreditno banko Maribor (NKBM), sta Delavska zveza in Ženski forum Socialnih demokratov NPU in Specializiranemu državnemu tožilstvu poslala predlog za začetek preiskave:

»Slovenska javnost nima dostopa do pogodbe o prodaji NKBM; nima možnosti izvesti revizijo postopkov Slovenskega državnega holdinga (SDH) pri prodaji; nima možnosti izvesti revizije vrednotenja, na osnovi katerega je bila določena prodajna cena NKBM; nima možnosti izvesti revizije stresnega testa, ki ga je za NKBM v 2013 izvedla svetovalna družba Oliver Wyman z očitnim

učinkom znižanja vrednosti NKBM. Ima pa slovenska javnost vendarle na voljo naslednje informacije, stališča in poglede, ki že zdravorazumsko in logično nakazujejo na številne nepravilnosti in kažejo na sum storitve več možnih kaznivih dejanj v postopku prodaje NKBM d. d.

Končna cena (250 milijonov evrov) je le 40,5 odstotka knjižne vrednosti NKBM (616 milijonov evrov v letu 2015) in 28,7 odstotka zneska, ki ga je v sanaciji leta 2013 Republika Slovenija vložila v NKMB (870 milijonov evrov). S tem so bila javna sredstva oškodovana za znesek v razponu od 366 milijonov do 620 milijonov evrov. Ko bodo sodišča pravnomočno odločila, da mora Republika Slovenija povrniti neupravičeno nacionalizirana sredstva v NKBM, se bo obseg oškodovanja javnih sredstev še dodatno povečal. Če bi bila vrednost NKBM res samo 250 milijonov evrov, bi Banka Slovenije terjala takojšnjo dokapitalizacijo. Pa je ne. NKBM ima visoko kapitalsko ustreznost, 23,3-odstotno.

Ko bodo sodišča pravnomočno odločila, da mora Republika Slovenija povrniti neupravičeno nacionalizirana sredstva v NKBM, se bo obseg oškodovanja javnih sredstev še dodatno povečal.

Pri tako nizki prodajni ceni bi moral prodajalec (SDH) postopek končati. Po naši presoji je bil postopek prodaje NKBM d. d. voden tako, da je končno ceno 'določil' kupec. /.../ Predlagamo,

da pozvani organi pravne države v skladu s svojimi pooblastili izvedejo ustrezne revizije prodajnih postopkov NKBM d. d., zberejo dokumentacijo v postopku prodaje, preverijo vsa ravnanja odgovornih oseb in ugotovijo, v katerem primeru je tako nizka cena rezultat nevestnega dela v službi, zlorabe položaja ali celo čiste goljufije. V vsakem primeru imamo opraviti z velikim oškodovanjem javnih sredstev. Vse to pa poraja sume storitve več kaznivih dejanj, ki se na to navezujejo, in zato menimo, da je naša prijava utemeljena ter da v tej zvezi že na podlagi javnih zaznav in ocenjevanja morebitnih nepravilnosti v postopku prodaje in vloge posameznikov pri tem reagirajo ustrezni organi pregona, ki jih k temu s to prijavo oz. ovadbo tudi izrecno pozivamo.«

Banka je bila prevzeta aprila 2016. Poznejši dogodki so potrdili, da je bila prodajna cena za NKBM znatno prenizka. Velimir Bole je objavil, da se je v letu 2016 dobiček slovenskih bank zunaj redne bilance uspeha povečal za 267 milijonov evrov. Podatki portala Necenzurirano.si pa kažejo, da si je novi lastnik NKBM do konca leta 2022 izplačal 274 milijonov evrov dividend in da je banki ostalo še 337 milijonov evrov prenesenega dobička. Leta 2019 je lastnik NKBM od države (vlada Marjana Šarca) za 444 milijonov evrov kupil tudi Abanko (z vključeno Celjsko banko) in jo pripojil NKBM.

DOGODKI Planica nad Crngrobom

Spomin na padle borce Cankarjevega bataljona

Na Planici nad Crngrobom je bila pred spomenikom NOB 25. marca spominska slovesnost ob 81. obletnici bojev Selške čete Cankarjevega bataljona. Slovesnost so pripravili mestna občina Kranj, krajevni skupnosti Jošt in Žabnica, Občinska organizacija Zveze borcev za vrednote NOB Kranj in Organizacijski odbor za proslavo na Planici nad Crngrobom.

Marca leta 1942 se je Selška četa pod vodstvom Staneta Žagarja zadrževala na območju Malega Rovta pri Planici nad Crngrobom. Zaradi izdaje so jo 27. marca zgodaj zjutraj obkolili vojaki nemške vojske. V preboju iz sovražnikovega obroča je padlo 15 partizanov, med njimi tudi Stane Žagar, učitelj z Blejske Dobrave, ki je bil pozneje razglašen za narodnega heroja.

Spominske slovesnosti se je kljub slabemu vremenu udeležilo lepo število ljudi. Najprej so delegacije ob prisotnosti častne straže Slo-

venske vojske pred spomenik položile vence, nato pa sta navzoče pozdravila župan mestne občine Kranj Matjaž Rakovec in predsednik krajevne skupnosti Jošt Jaka Kregar. Sledil je slavnostni govor predsednika Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije Marijana Križmana. Govornik je pohvalil delovanje Občinske organizacije ZB za vrednote NOB Kranj skupaj z krajevnimi organizacijami ZB, ki pripravljajo številne spominske slo-

vesnosti pred spomeniki NOB v kranjski občini. Zahvalil se je tudi županu, ki se teh slovesnosti udeležuje in finančno pomaga pri organizaciji. Sledil je kulturni program, pripravila ga je prof. Alenka Jenko Boh z učenci Podružnične osnovne šole Žabnica in pevskim zborom DPD Stražišče. Sodelovali so tudi praporščaki, celotno prireditev pa je vodila Monika Tavčar.

Vili Knez, foto: Ines Šmon, Mestna občina Kranj

■ DOGODKI 14. februarja 1943

Ustanovni plenum Osvobodilne fronte za Primorsko

V Lokah na Goriškem so 14. februarja 1943 ustanovili Plenum OF za Primorsko. Krajevni odbor ZB Loke - Kromberk je v sodelovanju z Združenjem borcev NOB Nova Gorica in krajevno skupnostjo ob 80. obletnici ustanovitve pripravil slovesnost, ki se jo je udeležilo izjemno veliko krajanov in tudi gostov od drugod. Slavnostni govornik Branko Dolenc je poudaril pomen plenuma in delovanja celotne Osvobodilne fronte. Obenem pa je opozoril na današnje razmere v Sloveniji in Evropi, ko občutimo nenehno revidiranje zgodovine in njeno politično zlorabo.

Bogat kulturni program je zakrožilo pričevanje Rade Čopi o dogajanju na domačiji Cerlovih v Lokah na dan ustanovitve Plenuma OF za Primorsko:

»O tem dogodku nam je v družinskem krogu večkrat pripovedovala naša pokojna mama Jelka Hvalič, poročena Drašček, iz Lok 6, po domače Pepetova. Za dogodek vedo tudi njene še živeče sestre: Ivanka, Marija in Vida. Mama v javnosti o tem kakor tudi o drugih stvareh, ki so se med vojno dogajale, ni rada govorila, saj kot je sama večkrat rekla, so bili to težki časi, sami pa so samo naredili najboljše, kar so mogli.

V času Ustanovnega plenuma OF za Primorsko je bila mama Jelka stara devetnajst let, njene sestre pa od osem do trinajst. To je bila zelo zavedna slovenska družina, o čemer priča tudi dejstvo, da je bila mama med vojno zaprta v zaporu Coroneo v Trstu, bila pa je tudi internirana v taborišču v Zdravščini.

Po maminem pripovedovanju je ustanovni plenum pri Cerlovih potekal v strogi tajnosti. Mama je k Cerlovim prišla že zelo zgodaj in

pomagala gospodnji Zali v kuhinji, kjer so pripravljali hrano za delegate plenuma, ki so bili zbrani v sosednji sobi. V vasi je bilo vse mirno in tiho. Čez čas je sosedov pes začel močno lajati in renčati, kakor da bi se »koga zaganjal. Gospodinja Zala je rekla mami: 'Jelka, pojdi pogledat ven, kaj se godi.' Mama je vzela vrč za vodo, kot da gre k studencu, kamor so sicer domačini hodili po vodo in ki je bil naprej od pokopališča. Ko je prišla okrog vogala hiše na cesto, je zagledala veliko italijanskih vojakov. Zastalo ji je srce. Ostala je mirna, saj je vedela, da se v hišo zdaj ne sme vrniti. Vojaki so jo začeli ogovarjati, sama pa se jim je nasmehnila in se z njimi začela pogovarjati v italijanskem jeziku, ki ga je dobro obvladala. Povedala jim je, da gre na studenec po vodo. Nekdo od vojakov jo je do tja pospremil, natočila je vodo in se vrnila v hišo. Zbranim v hiši je povedala, da je za hišo italijanska zaseda. Delegati so hitro v tišini drug za drugim poskali skozi okno in se skotalili po bregu navzdol ter se razkropili na vse strani. Gospodinja in mama sta pripravljeno hrano hitro vrgli prašičem in pregledali hišo, da ni v njej

morda ostal kakšen dokaz, da se je tam nekaj dogajalo.

Za mamo, gostitelje in delegate se je takrat na srečo vse dobro končalo. Kot je povedala mama, so pozneje izvedeli, da so tisti dan italijanski vojaki izvedli racijo v sosedovi hiši, kjer so se prav tako pisali Pavlin kakor družina pri Cerlovih.

Dodala bi še to: gospodnjo Rozalijo - Zalo Pavlin so Nemci pozneje zaprli in odpeljali v taborišče Bergen Belsen, od koder se ni vrnila. Umrila je maja 1945, prav v času, ko so ameriški vojaki osvobodili taborišče, stara komaj 43 let.

Cerlova družina je bila ena od zelo zavednih in pogumnih slovenskih družin v Lokah. Med drugim so si upali v tistih nevarnih časih sprejeti v domačo hišo pomembne ljudi in v njej organizirati dogodek, kot je bil ta ustanovni plenum.

Na koncu naj se zahvalim našim prednikom, ki so bili tako pogumni, da so se uprli močnim in mračnim silam, ki so vladale takrat, in da zahvaljujoč njihovemu odporu še vedno govorimo v slovenskem jeziku.«

Po maminih spominih zapisala hči Rada Čopi

■ DOGODKI Goriška brda

Na poti združevanja

Vodstva krajevnih organizacij borcev za vrednote NOB Dobrovo, Kojsko in Medana že nekaj let razmišljajo o združevanju v eno občinsko organizacijo. Združitve se zdi smiselna predvsem zato, ker vse spominske slovesnosti v Brdih že več let načrtujemo in prirejamo s skupnimi močmi, in zato, ker nenehno upada število članstva. Postopki združevanja bodo potekali postopoma. Prvi korak k temu cilju pa je bil storjen na prvem skupnem letnem občnem zboru 2. aprila v dvorani Vinske kleti Brda na Dobrovem.

Zbora so se udeležili župan občine Brda Franc Mužič, predsednica Združenja borcev za vrednote NOB Nova Gorica Ingrid Kašca Bucik, Valter Adamič, predsednik društva vojnih invalidov severne Primorske, Jože Abramič, predsednik OZVVS Brda, in Valter Kocična, predsednik KS Medana.

Poročilo o delu v letu 2022 in finančno poročilo je za vse tri krajevne organizacije podal Žarko Kodermac, program dela za leto 2023 pa Žarko Cukjati. Glede združevanja so bili soglasno sprejeti sklepi:

- vse tri krajevne organizacije se združijo v eno KO ZB za vrednote NOB Brda (Dobrovo, Kojsko, Medana), ki ima predsednika, dva podpredsednika, tajnika, blagajnika in upravni odbor, sestavljen iz devetih članov, ki se izvolijo za štiri leta (štirje iz KO Dobrovo, trije iz KO Kojsko in dva iz KO Medana);
- ostanejo še vedno področni blagajniki in vaški poverjeniki;
- denar od pobrane članarine se vodi ločeno, za vsako organizacijo posebej.

S tem so bila tudi razrešena dosežanja vodstva krajevnih organizacij Dobrovo, Kojsko in Medana.

Milena Beguš

Pozdrav ANPI Čedad

V imenu ANPI Furlanija - Julijska krajina in Sekcije Čedad pozdravljam zbor tovarišev KO ZB NOB Brda. Žal nam je, da nismo mogli s svojo prisotnostjo počastiti vašega povabila, vendar trdno prepričani potrjujemo prijateljske vezi med našimi združenji.

Živimo v posebej težkem zgodovinskem trenutku. Naši državi sta v evropski skupnosti: naša usoda je skupna! Že leta smo pričeli razmahu in krepitvi nacionalističnih in neofašističnih sil na naši celini. Italija je ena od držav ustanoviteljic Evropske unije in volilna zmaga politične sile, naslednice te ideologije, je zelo resna ter je ne smemo podcenjevati.

Skrb vzbuja tudi mednarodni položaj, ki je dramatičen zaradi vojne in možnosti naše vpletenosti vanjo. Jedrska opcija ni več tabu

in grozi, da nas bo pahnila v veliko bolj nevarno stanje, kakor je bilo med hladno vojno.

Antonio Gramsci je o pretresih, ki so pretresli svet v dvajsetih letih prejšnjega stoletja, dejal: »Stari svet umira, novi pa se počasi pojavlja. In v tej megli se rojevajo pošasti.«

V teh Gramscijevih besedah najdem zelo pereče prvine: danes bipolarni svet umira, pojavljajo se nove sile, ki zahtevajo nova ravnotežja, in v tem okviru kapitalistični svet, ki se hrani z nacionalizmom in fašizmom, generira vojno pošast. Tudi na nas je, da se bomo uprli njegovi ekspanziji.

V želji, da se naša skupna protifašistična pot nadaljuje, vas bratsko objemam.

Luciano Marcolini Provansa, predsednik ANPI Čedad

■ V METEŽU ZGODOVINE 12. avgust 1944

Izdaja v Jakobskem Dolu

Narodnoosvobodilno gibanje na širšem lenarškem območju je sprva potekalo pod vplivom žarišč odpora na Ptuj (Lacko, Osojnik) in deloma tudi v Ljutomeru. Prvi odbor OF je bil ustanovljen v Cerkvenjaku novembra 1941. Po uničenju slovenskogoriške (Lackove) čete polti leta 1942 v Mostju pri Juršincih in radikalnih ukrepih nacističnih okupacijskih oblasti zoper zavedno slovensko prebivalstvo je nastalo skoraj popolno zatišje. Šele prihod Franca Zalaznika - Leona in Srečka Rojsa - Nika jeseni leta 1943 v Slovenske gorice pomeni nov razmah narodnoosvobodilnega gibanja.

Oktobra 1943 je bil ustanovljen odbor OF v Lenartu. Največji razmah doživi narodnoosvobodilno gibanje v drugi polovici leta 1944 in se krepí vse do osvoboditve maja 1945. Značilnost okupacije 1941–1945 na tem območju je tudi pojav četnikov (oddelki kraljeve jugoslovanske vojske v domovini), ki jih je organiziral Jože Melaher - Zmagoslav. Ob tem naj zapišem, da na slovenskem Štajerskem in v Slovenskih goricah med nemško okupacijo ni bilo kvizlinških oddelkov protikomunističnega tabora, saj nemška zasedba ni omogo-

čala legalizirane ali tajne organiziranosti kolaborantskih enot, kot je bilo to značilno za Ljubljansko pokrajino. Vermašaft Štajerske domovinske zveze kot največjo polvojaško formacijo v tej pokrajini je organiziral okupator sam in v skladu s svojimi političnimi nameni. Velika ovira za razvoj odporniškega narodnoosvobodilnega gibanja je bila tudi učinkovita prisilna nemška mobilizacija mož in fantov od leta 1942 dalje.

Spomladi leta 1944 je bilo na širšem lenarškem območju, ki ga danes imenujemo osrednje Slovenske gorice, ustanovljeno slovenskogoriško okrožje Osvobodilne fronte. Njegov prvi sekretar je bil Srečko Rojs - Niko, sicer domačin iz Voličine, ki je jeseni leta 1943 skupaj s Francem Zalaznikom - Leonom prišel v Slovenske gorice, da bi tod organizirala narodnoosvobodilno gibanje. Njun prihod je bil dobra poteza, saj sta veliko pripomogla h krepitvi uporniškega duha in k organizaciji terenske mreže Osvobodilne fronte. V Koreni jima je veliko pomagala učiteljica Ela Kristl - Tanja, zveste podpornike pa sta imela tudi pri

Lenartu. Mreža organizacije OF se je sicer počasi širila, a je zajela večji del krajev v osrednjih Slovenskih goricah. Najbolj se je razvilo odporniško gibanje na širšem območju Voličine, kjer so leta 1944 delovali terenci Mladen Devide - Tone, Boris Drnovšek - Naca, Ivan Bajgot - Sava, Miha Bračič, pozneje Ela Kristl - Tanja, Aleksander Pirher - Aco, Edo Zorko - Mihec in še nekateri drugi.

Povezave iz tega dela Slovenskih goric so segale preko Jakobskega Dola in Jarenine do Kozjaka, kamor so vodili novice za Lackov odred. Žal se je 12. avgusta 1944 zgodila izdaja v Jakobskem Dolu, zaradi katere je izgubil življenje predan aktivist Osvobodilne fronte, Ernest Golob - Peter od Sv. Trojice. Že leta 1941 je bil v navezi s prvimi organizatorji Osvobodilne fronte na tem območju in je kot dober organizator veliko pripomogel k nastajanju zaupniške mreže njenih podpornikov. 12. avgusta 1944 so se v gostilni Bračko v Jakobskem Dolu zbrali vodilni člani narodnoosvobodilnega gibanja na lenarškem območju: Srečko Rojs - Niko, Vojko Lovše in Ernest Go-

Ernest Golob - Peter, organizator Osvobodilne fronte v osrednjih Slovenskih goricah, od Sv. Trojice (osebni arhiv Marjana Toša)

lob - Peter. Pri vходу jih je opazila nemška poštna uradnica. Telefonirala je v Maribor in sporočila gestapu, da so v hiši partizani. Nemci so se takoj pripeljali z avtomobilom in obkolili hišo. Vdrli so tako hitro, da ni bilo mogoče poskrbeti za obrambo ali pobegniti. Orožje je dvignil samo Ernest Golob - Peter in bil z nemškim rafalom takoj ubit. Srečka Rojsa - Nika in Vojka Lovšeta so Nemci ujeli, ju zvezali in naložili na tovornjak. Ponoči so ju odpeljali proti Mariboru. Ujeta partizanska aktivista sta bila z lisicami vklejnena skupaj in sedela sta na klopi, okoli njiju pa so sedeli nemški vojaki. Na nekem ovinku je Srečko z roko dal znamenje, da skočita s tovornjaka. Ko sta oba hkrati skočila vznak, se je vez na lisicah pretrgala. Pri tem je bil Srečko Rojsa nekoliko poškodovan in je zbežal v temo. Vojko Lovše je bil pri skoku s tovornjaka težje poškodovan in so ga Nemci ujeli. Začeli so ga pretepati in vrgli nazaj na sredo tovornjaka ter ga odpeljali v Maribor. Dolgo je bil zaprt in so ga strašno mučili. Ničesar ni zdal in se je iz nemškega zavora rešil živ.

Dr. Marjan Toš

V SLIKI IN BESEDI

Senožeče:

V Dvorani Rudolfa Cvetka v Senožečah je tamkajšnje Društvo Dobrič pripravilo dobro obiskano tradicionalno proslavo v počastitev dneva žena. Pozdravni nagovor je imela divaška županja Alenka Štruel Dovgan, slavnostna govornica pa je bila mlada, 26-letna zgodovinarica Anja Rože, ki je predstavila zgodovino boja žensk za volilno pravico, svobodo in enakopravnost. Povzela je besede Vide Tomšič o ženskah v Jugoslaviji, ko je nagovo-

Slavnostna govornica Anja Rože

mila volivke na volitvah v ustavodajno skupščino, in med drugim poudarila, da »naša enakopravnost ni bila pridobljena za zeleno mizo, ampak v enakopravnem boju za svobodo. Enakopravnost žene, naša volilna pravica, naša sodelovanje v oblasti je prav tako zgrajeno na trpljenju in krvi vseh.« Bogat kulturni program so oblikovali učenci domače podružnične šole pod mentorstvom Nataše Abram, senožeški mešani pevski zbor z zborovodkinjo Ado Škamperle, Plesno društvo Srebrna z mentoricami Mirjano Kocen Čamer, Karin Šturm in Petro Bergoč, harmonikar Jan Škamperle in pianist Matej Barič, solistka Zala Hreščak in učenka klavirja Tinka Teinovič. Po prireditvi, ki sta jo vodili Cvetka Gorjup in Alenka Žiberna, so članice domačega aktiva žena in Društva Dobrič postregle s pecivom.

Olga Knez

Stara Sušica:

Prav 12. marec je v času vojne, leta 1944, zaznamoval Staro Sušico in takrat odmeval tudi širše. V vasi se je takrat zbralo več borcev Istrskega odreda, ko jih je nenadoma napadla številnejša nemška vojska. Vas je bila obkoljena, zaprti so bili vsi izhodi. Ob napadu je zgorela Zgonarjeva hiša, ki je bila v središču bojev. Padlo je 16 borcev Istrskega odreda, med njimi polkovnik Zdravko Preblič in načelnik VOS Marjan Učakar. Po treh padlih bratih Učakar je poimenovana tudi ulica v Ljubljani.

Na spominjski plošči so napisana imena 19 padlih borcev. Dogodek, ki je še vedno v spominu starejših ljudi, je zabeležen na spomeniku, ki ga je leta 1953 postavila organizacija ZB. Tudi letos so se člani občinske organizacije ZB Pivka dogodka in žrtev spomnili s krajšim spominjskim nagovorom in kulturnim programom.

Ob spomeniku je še spominjska plošča, na kateri so izpisana imena 14 domačinov, ubitih in padlih po Jugoslaviji v času narodnoosvobodilnega boja. Prihodnje leto bo ob 80. obletnici bojev večja slovesnost. Oba spomenika bosta z več kot 50 drugimi obeležji iz prve, druge in osamosvojitvene vojne predstavljena v knjigi z naslovom Pomniki boja za svobodo in šolstvo v času 1941–1946 v občini Pivka. Knjiga je v nastajanju oziroma tik pred izidom.

Boža Pečko

Hrastnik:

Člani KO ZB za vrednote NOB Hrastnik smo se 17. marca poklonili izdanim partizanom pri kmetiji Vrhar nad Trbovljami in Hrastnikom. Navoča sta bila tudi dva člana Revirske spominjske čete. Prireditve je bila posvečena 81. obletnici tega tragičnega dogodka.

Darja Grebenc

Resevna:

ZB za vrednote NOB Šentjur je 18. marca pripravila spominjsko slovesnost na Resevni. Bila je posvečena 78. obletnici smrti borcev Kozjanskega odreda, med njimi sta bila tudi dva mlada junaka partizana, Cvetka Jerin, članica pokrajinskega komiteja SKOJ za Štajersko, in Dušan Lah, pomočnik načelnika veterine pri glavnem štabu NOB Slovenije. Padla sta na pragu svobode 18. marca 1945 skupaj z 80 borci 2. bataljona Kozjanskega odreda.

Ponosen sem, da je ena od ulic v Štorah poimenovana prav po Cvetki Jerin, čeprav so hoteli v času Demosove vlade spremeniti njeno ime. Osebnost sem temu ostro nasprotoval in sem bil v komisiji na občini v Celju, v kateri so pokvarjene duše hotele spremeniti tudi imena drugih ulic iz časa narodnoosvobodilnega boja. Ko je na veliko srečo razpadel Demos, se je hitenje preimenovanja ulic po vsej državi z redkimi izjemami tudi prenehalo.

Cvetka Jerin se je rodila leta 1926 v učiteljski družini v Kompolah nad Štorami. Leta 1955 so na Resevni v spomin na padla partizana postavili spominjsko obeležje.

Spominjske slovesnosti se vsako leto udeležimo tudi člani ZB za vrednote NOB Štore.

Srečko Križanec

Jamnik:

Ideja in tradicija ohranjanja vrednot narodnoosvobodilnega boja kot izročilo in kot dejavno gibanje živita v današnjem času le toliko, kolikor oboje ohranjamo in oživljamo ljudje, ki še vemo, kolikšen davek so naši bližnji predniki plačali za svobodo, samostojnost in neodvisnost, kar uživamo danes.

K ohranjanju spomina v veliki meri prispevajo slovesnosti na krajih, kjer so se med narodnoosvobodilnim bojem zvrstili različni veseli ali žalostni dogodki. Člani Zveze združenj borcev za vrednote NOB Škofja Loka smo 11. marca v sicer skromnem številu obiskali nekdanjo Jamnikovo domačijo nad Škofjo Loko, kamor se je po dražgoški bitki v začetku leta 1942 zatekla Loška četa in kjer se ji je pridružil smučarski vod iz Ljubljane. Obe enoti sta vojaško urejeno zimovali na tej zapuščeni domačiji, dokler ju 11. marca 1942 niso presenetili Nemci. V neenakem boju se je enotama uspelo rešiti iz obroča, plačali pa sta žalosten in krvav davek – sedem padlih borcev. Udeleženci slovesnosti smo se dopoldne zbrali na loškem kopališču, od koder smo se nekateri peš, nekaj starejših skupaj s poslancem državnega zbora Miho Kordišem pa s terenskim vozilom odpravili do Jamnikove domačije. Tam smo ob spominjskem obeležju pripravili skromno spominjsko slovesnost. Slavnostni govornik Miha Kordiš je posebej poudaril temeljno idejo narodnoosvobodilnega boja, in sicer ohranjanje slovenske zemlje in slovenskih ljudi pred izničenjem. K spominjskemu obeležju smo položili

venec. V kulturnem programu sta recitatorja povedala nekaj Kajuhovih pesmi, s čimer smo se spomnili Kajuhovega leta. Udeležence slovesnosti je pozdravil tudi loški župan Tine Radinja, ki je prav tako peš prišel iz doline.

Ludvik Kaluža

Mala Nedelja:

V Domu kulture Mala Nedelja je bila 8. marca v organizaciji ZB NOB Ljutomer, Krajevne organizacije Mala Nedelja, tamkajšnje osnovne šole in Kulturnega društva Antona Krempla spominjska slovesnost. Slavnostni govor-

nik je bil Boštjan Žerdin, predsednik krajevne skupnosti. Delegacija je pred začetkom spominjske slovesnosti položila venec in prižgala svečo pri spomeniku v Senčarjevi grapi. Naj spomnimo: 8. marca leta 1945 so iz ptujskih zaporov v Malo Nedeljo pripeljali 20 talcev. Med vožnjo je eden izmed njih skočil iz dveh tona tovornjaka in se tako rešil gotove smrti, preostalih 19 talcev pa je pod streli okupatorja grozovito umrlo v Senčarjevi grapi.

Jani Prajner

Nanos, Bertoki:

Člani Krajevne organizacije ZB NOB Bertoki smo 5. marca izvedli že 17. pohod po Vojkovih poteh na Nanos. Zbralo se nas je lepo število. V Podnanosu smo pri spomeniku junaku Janku Premrlu - Vojku pripravili kratko spominjsko slovesnost in položili cvetje.

Pohodniki so se odpravili na pohod, drugi udeleženci smo se z avtobusom odpeljali do gostišča Abram na Nanosu, kjer smo imeli kosilo. Pred odhodom domov smo se zbrali še ob spomeniku padlim borcem na Nanosu v letih 1941–45. Položili smo cvetje in se z minuto tišine poklonili spominu na padle.

Da je v letnem programu KO ZB NOB Bertoki pohod po Vojkovih poteh na Nanos postal stalnica, ima zaslugo član Stojan Marčeta. Kot vnet planinec se je pohoda udeleževal v organizaciji Planinskega društva Koper. Ko je planinsko društvo opustilo pohod, je Stojan kot član upravnega odbora KO ZB predlagal odboru, da pohod prevzame krajevna organizacija. Predlog je bil sprejet in Stojan je postal vodja pohoda. Vodil ga je, vse dokler mu je zdravje dopuščalo. Ker ima Krajevna organizacija ZB Bertoki med svojimi člani veliko število pohodnikov, ki se jim pridružijo tudi člani drugih KO in

somišljeniki, ki cenijo vrednote narodnoosvobodilnega boja, bomo pohod načrtovali tudi v prihodnjih letih.

KO ZB NOB Bertoki

Ljubljana:

Nataša Novak, članica Mladih za vrednote NOB, se je na povabilo predsednika KO ZB za vrednote NOB 7. september Vincencija Jakopiča 17. marca udeležili polaganja cvetja ob obletnici smrti narodne herojinje Danile

Nataša Novak in Vincencij Jakopič pri polaganju cvetja k spomeniku

Kumar - Andreje ob njenem spomeniku pri po njej poimenovani osnovni šoli v Ljubljani. Skromne slovesnosti sta se udeležili tudi dve predstavnici osnovne šole. Ob tej priložnosti je tovariš Jakopič izrazil zaskrbljenost, da na šolo hodi okoli tisoč učencev, ki pa ne vedo, po kom je šola poimenovana in zakaj poimenovanje prav po tej narodni herojinji. Prav tako je izrazil zaskrbljenost nad šolskim kurikulumom, ki ne daje več ustreznega poudarka vrednotam, za katere se zavzemajo člani ZBZ. Predstavnici šole je pozval k sodelovanju šole s šolskim zborom pri počastitvi praznika četrtno skupnosti Posavje 7. septembra.

Nataša Novak

Temnica na Krasu:

Združenje borcev za vrednote NOB Nova Gorica, občina Miren - Kostanjevica in Krajevna skupnost Temnica so v sodelovanju s Krajevno organizacijo ZB NOB Temnica 25. marca pri spomeniku v Liscu pri Temnici pripravili tradicionalno spominjsko slovesnost v spomin na skupen boj italijanskih in slovenskih partizanov.

Slavnostna govornica sta bila dr. Marta Verginella, zgodovinarica, in Patrik Zulian, član predsedstva ANPI-VZPI. Zbrane sta pozdravila tudi predstavnici Krajevne skupnosti Temnica in Mauricij Humar, župan občine Miren - Kostanjevica. Kulturni program so oblikovali učenci podružnične osnovne šole iz

Kostanjevica na Krasu in Ženska vokalna skupina Zimzelen Nova Gorica z dirigentom Urošem Cejem.

Naj spomnimo, da je spomenik v Lascu posvečen borcem, padlim 17. marca 1944. Na tem območju so se zbirali italijanski in slovenski partizani, ki so bili namenjeni v Vojkovo četo in druge brigade 9. korpusa. Bili so izdani in zato je okupator zagrešil velik pokol. Padli so: Vittorio Abrami, Ernesto Brandolin, Pasquale Borelli, Carmelo Busa, Gino Cerussi, Ermano Cescon, Silvio Dose, Stelio Fontanot, Giovanni Guasarasco, Henrik Karž, Carmelo Lombardo, Orlando Marcial, Albino Padovani, Vida Pahor, Bogomil Pipan, Enricheta Stefanin, Marino Sclausero, Gino Timeus, Ovidio Verucchi. Spomenik so postavili krajani in borci Temnice.

S. B.

Tolmin:

Po dveh letih, ko zaradi koronavirusa ni bilo srečanj, so se sredi aprila v Tolminu spet srečali delegati skupščine Združenja borcev za vrednote NOB Bovec, Kobarid, Tolmin. Pregledali so delo prejšnjega obdobja in sprejeli program združenja za letos.

Kot je v nagovoru poudaril predsednik združenja Rok Uršič, smo kljub epidemiji in ukrepom vlade uspeli izvesti vse načrtovane prireditve. Dobro so bile obiskane, saj so ljudje čutili potrebo po druženju in obujanju spominov na dogodke narodnoosvobodilnega boja. Spodbudno je, da je na prireditvah iz leta v leto več mladih, kar nas navdaja z optimizmom, da nadaljujemo te dejavnosti. Na področju vzdrževanja pomnikov iz časa narodnoosvobodilnega boja se nadaljuje obnova zbledelih napisov, dodana so bila tudi nova imena tam, kjer so bila ugotovljena. Pri vasi Selce je bila postavljena nova

IMELI SMO LJUDI

Nuša Kocjančič

V začetku marca smo se za vedno poslovili od tovarišice Nuše Kocjančič, s katero smo lani poleti praznovali njen stoti rojstni dan. Rodila se je v Ložu očetu Leopoldu Valenčiču s Prema pri Jelšanah in materi Ani Novak iz Logatca. Ker je bil njen oče po poklicu žandarmerijski narednik, je bil večkrat po službeni dolžnosti premeščen. Tako je Nuša svoje otroštvo in mladost preživela v Ložu, Mirni Peči, Krški vasi in na Ptuj, kjer je bil oče šef postaje. Zaradi delovanja proti okupatorju so družino kot politično sumljivo leta 1941 zaprli v Meljsko vojašnico, po nekaj dneh pa odpeljali v zbirno taborišče v Slavonski Požegi, od tam pa v ustaški taborišče v Banjaluki. Po dobrih šestih mesecih so družino po posredovanju italijanskega generala, ki je stanoval pri sorodnikih, izgnali v Logatec.

Toda Nuša ni mirovala. Leta 1942 se je takoj po prihodu povezala z Osvobodilno fronto in sodelovala v raznih akcijah, zlasti pri zbiranju blaga in pošte, ki jo je prenašala iz Logatca v Ljubljano in nazaj. Uspešno ji je končati osmi razred gimnazije in se jeseni 1942 vpisati na univerzo. Stanovala je v domu visokošolk v Ljubljani, večkrat je tudi z vlakom prišla k staršem v Logatec. Po kapitulaciji Italije jeseni leta 1943 so Nemci univerzo zaprli in študija je bilo konec. Ko so Nemci leta 1945 vse ženske mobilizirali za delo, je Nuša v začetku februarja v vagonu tovornega vlaka pobegnila v partizane.

Pot se je s pomočjo obveščevalcev končala v Trstu pri OZNI, 15. junija 1945 pa jo je privedla na komando mesta v Logatec. Prav tam je spoznala moža Antona Kocjančiča, ki je kot partizanski oficir prišel na kontrolo komande mesta. Tu se je po njenih zapisih končal drugi del njenega življenja.

Nuša je takoj, ko je bilo mogoče, nadaljevala študij in pridobila univerzitetno stopnjo inženirja kemije. Udeleževala se je tudi povojnih delovnih akcij, tako je sodelovala pri gradnji proge Brčko-Banoviči. Leta 1947 se je poročila, z možem sta se preselila v Ljubljano. Leta 1949 se je zakoncema rodil sin Mitja, leta 1953 pa hči Darja. Nuša se je sprva zaposlila v Žitu, pozneje je bila vrsto let zaposlena v Kemični tovarni Ljubljana, deset let pred pokojem pa se je zaposlila v Alku, pozneje Fructal Alku, kot vodja analitskega kontrolnega laboratorija.

Tudi v zadnjem obdobju je Nuša preživljala težke trenutke. Najhuje pa je bilo, ko sta v prometni nesreči leta 2007 umrla hči Darja in zet Jože, leta 2011 pa je izgubila še moža Toneta.

Branka Kastelic

Franc Zorc

14. marca smo se zbrali na Dolžu in k večnemu počitku pospremili tovariša Franca Zorca (1937), dolgoletnega člana ZB za vrednote NOB Stopiče. Tovariš Zorc je na Dolž prišel kot učitelj iz rodnega Malkovca pri Mokronogu. Mladi učitelj se je hitro vživel v podgorsko okolje, domačini so ga vzeli za svojega in tudi sam zase je pravil, da je postal naturalizirani Podgorec. V 37 letih učiteljevanja na Dolžu je na življenjsko pot usmeril več kot 700 otrok. Eden od njegovih učencev pravi, da ne bo nikoli pozabil, kako je njihov tovariš v zimskem mete-

žu odšel v Stopiče, da je za otroke v nahrbtniku prinesel darila dedka Mraza: »Ne samo učitelj, kot oče nam je bil.« Ko so odhajali v svet, jim je dejal: »Če vam bo težko, k meni lahko zmeraj pridete ...« In so prihajali.

Tovariš Zorc je že v otroških letih občutil strahote vojnega nasilja, saj je bil njegov oče zaradi sodelovanja v narodnoosvobodilnem boju interniran in je umrl v koncentracijskem taborišču. Tudi zato se je dejavno vključil v delo mnogih družbenih organizacij. Odločilno je pripomogel k nastanku Prostovoljnega gasilskega društva Dolž in tamkajšnje krajevne skupnosti. V obeh je bil dolga leta gonilna sila, za kar je prejel številna priznanja.

Prav tako se je predano vključil v delo krajevne organizacije Zveze borcev za vrednote NOB. S skrbjo za spomenike in zavzetim predstavljanjem vrednot narodnoosvobodilnega boja je pomembno pripomogel k ohranjanju spomina na žrtve druge svetovne vojne. V zahvalo za svoj prispevek je leta 2007 od Zveze združenj borcev za vrednote NOB Slovenije prejel srebrno plaketo. Svoj spoštljivi odnos do domovine je izkazal tudi v osamosvojitveni vojni leta 1991, saj je bil njen aktivni udeleženeec. Tovariš Franc je bil prijeten sogovornik, poln zgodovinskih informacij in kritičnega mišljenja.

ZB Stopiče

Božidar Gorjan -
Božo

V stotem letu starosti je umrl Božidar Gorjan - Bogo, gospodarski in politični delavec, nosilec partizanske spomenice 1941, v letih 1984 do 1988 tudi predsednik ZZB NOB Slovenije.

Bogo Gorjan se je rodil 30. januarja 1924 v zavedni slovenski družini na Premu. Pred fašističnim preganjanjem z očetom leta 1930 prebignil v Ljubljano. Že v otroštvu je občutil socialne stiske in zato je leta 1940 postal član komunistične mladine Slovenije (SKOJ). Takoj po začetku druge svetovne vojne v Jugoslaviji in zasedbi Dravske banovine je organiziral odpor med srednješolci v Ljubljani. V letih 1941 in 1942 je ustanovljal in vodil odbore Osvobodilne fronte, pozneje tudi Narodne zaščite med srednješolsko mladino.

Junija 1942 se je iz ljubljanske ilegale umaknil v partizane. Julija 1942 je postal komisar v II. grupi odredov. Na pohodu z Dolenjskega, Notranjskega in Gorenjskega na Štajersko jeseni leta 1942 je bil imenovan za komisarja Kozjanskega bataljona, od decembra 1943 je bil namestnik komisarja IV. operativne cone, od 24. aprila 1944 je pomočnik komisarja Koroške grupe partizanskih odredov. V teh enotah se je bojeval na Štajerskem in Koroškem ter sodeloval z zavezniškimi misijami.

Po vojni je bil namestnik šefa delegacije SFRJ v Trstu, prvi sekretar jugoslovanske ambasade v Londonu, republiški sekretar za informa-

cije SRS in sekretar republiškega izvršnega sveta SRS. Bil je tudi poslanec republiškega sveta in sveta narodov zvezne Skupščine (1965–69), član izvršnega odbora republiške konference SZDL, član komisije ZKJ za notranjo politiko in družbeni razvoj, podpredsednik slovenske izseljenske matice, član glavnega odbora društva OZN za SRS, član komisije CK ZKJ za notranja vprašanja in razvoj družbenih odnosov.

Kot publicist je pisal članke in razprave v slovenskem in jugoslovanskem tisku, med drugim je objavil knjigi Mojih 50 let v politiki in Zavezniške misije (SOE in OSS) na Štajerskem in Koroškem.

Leta 2008 je Bogo Gorjan dobil listino ZZB NOB Slovenije kot najvišje priznanje za svoj osebni prispevek k resnici narodnoosvobodilnega boja.

S. B.

Breda Kalef

V 93. letu življenja se je poslovila ugledna in priznana operna diva, mezzosopranistka in altistka, mednarodna zvezda opernih odrov, Breda Kalef (1930–2023). Po materi Antoniji (Tončki), ki je živela v Beogradu in se je tam poročila z Judom, je imela Breda tudi slovenske korenine. Očetovi predniki so prišli na Balkan iz Španije po izgonu španskih Judov leta 1492 in se nastanili v Beogradu. Ob rojstvu je dobila judovsko ime in očetov priimek Kalef in je kot Rahela Kalef skupaj s starši doživela nemško bombardiranje Beograda, okupacijo in razkosanje Kraljevine Jugoslavije in nato še hudo preganjanje in množične pomore beograjskih Judov.

V času nacizma si je tako kot drugi Judje morala skupaj s starši in sestro reševati življenje. Pri tem je naletela na nesebično pomoč slovenskega lazarista, duhovnika v Beogradu in župnika na Čukarici, Andreja Tumpeja (1886–1973). Ta je med vojno na veliko pomagal preganjanim judovskim družinam in je s ponarejenimi dokumenti mnogim rešil življenje. Ko je nacistična oblast v Beogradu to odkrila, ga je prišla in zaprla z obtožbo, da dela za komuniste. Pretila mu je celo smrtna kazen. Posredovanju sester usmiljenk in vatikanski diplomaciji se lahko zahvali, da je smrti ušel. Leta 1941 je Andrej Tumpej pomagal tudi judovski družini Kalef, ki ji je pretela smrtna nevarnost. Mami Antoniji Kalef in njenima hčerama Raheli in Matildi je najprej v svojem župnišču našel varno skrivališče pred nacisti in jim nato priskrbel še lažne dokumente. Rahela Kalef je kar naenkrat postala Breda Ograjenšek, njena sestra Matilda (Tilka) pa Lidija. Obe sta skupaj z mamo Antonijo vojno preživele.

Po vojni si je Breda vrnila judovski priimek Kalef, slovensko ime Breda pa je zadržala. Zaobljubila se je, da bo storila vse, kar je v njeni moči, da bi ime pokojnega Andreja Tumpeja vpisali na seznam pravičnih med narodi (Righteous Among the Nations). Šlo je za dolg in zapleten postopek, a po letih prizadevanj ji je nazadnje uspelo. Tako je bil kato-

lički duhovnik Andrej Tumpej razglašen za »slovenskega pravičnika« in je eden izmed sedmih Slovencev na tem seznamu.

Breda se je po končani vojni najprej navduševala za šport in bila celo srbska prvakinja v namiznem tenisu. Kmalu jo je klic glasbe premamila in odšla je na študij glasbe, najprej v Beogradu in nato še v Be-

netkah. Kot primadona beograjske opere je zaslovela po vsem svetu in je številnim vlogam vdahnila svojo dušo. Bila je cenjena primadona beograjske opere, v kateri je odigrala 61 glavnih vlog, nastopila je v 760 predstavah v Beogradu in na 242 gostovanjih. Na Bredo Kalef moramo biti ponosni tudi Slovenci.

Marjan Toš

DOGODKI Sv. Primož na Pohorju

79. obletnica ustanovitve
XI. SNOUB Miloša Zidanška

Občina Vuzenica je v sodelovanju z OO ZB za ohranjanje vrednot NOB Vuzenica tudi letos 8. januarja pripravila spominsko slovesnost ob obletnici ustanovitve XI. SNOB Miloša Zidanška. V kulturnem programu so nastopili učenci Osnovne šole Vuzenica. Zbrane je nagovoril župan občine Vuzenica Franjo Golob. Slavnostni govornik je bil tovariš Stanislav Naglič, predsednik OO ZB NOB Vuzenica. V svojem govoru nas je spomnil na zmagovito pot slavne brigade, ki se je začela prav na tem mestu na Sv. Primožu.

Po prihodu Pohorskega odreda in Koroškega bataljona na Sv. Primož na Pohorju je bila 8. januarja 1944 tu ustanovljena XI. slovenska narodnoosvobodilna brigada Miloša Zidanška, ki je pozneje zaradi svojih bojnih uspehov prejela častni naziv udarna brigada.

Ustanovitev brigade prav 8. januarja ni bila naključna, posvečena je bila padcu Pohorskega bataljona, katerega borci so pri Treh žeblih na Pohorju 8. januarja 1943 zaradi

izdaje padli po krutem boju z veliko močnejšim sovražnikom. To je v bes spravilo nemške okupatorje, ki so s svojim propagandnim strojem vneto razglašali, da je z uničenjem Pohorskega bataljona konec partizanstva na Pohorju.

Zgodilo se je prav nasprotno. Pred vrati Maribora, najmočnejše nemške vojaško-policijske postojanke in nemških uradov za raznarodovanje Slovencev, se je ustanovila nova, še močnejša, dobro organizirana, opremljena, pa tudi operativno močna XI. slovenska narodnoosvobodilna brigada Miloša Zidanška. Brigada Miloša Zidanška je poleg uspešnega delovanja na Štajerskem sodelovala pri osvobajanju Zgornje Savinjske doline in v bitkah na Dolenjskem, kjer je utrpela velike izgube. Bojna pot brigade se je končala 28. maja 1945 v Ivniku na avstrijskem Koroškem. Po razpustitvi so njene enote priključili brigadam XIV. divizije.

Matjaž Tomažič

Spominska slovesnost ob obletnici ustanovitve brigade

SVOBODA

*Svoboda,
strašna je
tvoja cena.
Je kdaj kdo
izmeril kri,
ki je zate
potočena
od pamtiveka
do naših dni?*

*Iz te krvi
koliko novih
ljubezni
bi naročje
odprlo,
koliko novih
ljudi
bi sonce uzrlo,*

*koliko novih
src
bi vesolje
ogrelo,
koliko lepote
in luči
iz nje zaživelo?*

*Iz vse te krvi
si se rojevala ti,
Svoboda,
največja dobrina,
večja od matere,
žene,
hčere in sina
svoboda,
največja vseh
besedi.*

Fani Okič (1945)

PREJELI SMO

Dodatek k prispevku

V predzadnji številki Svobodne besede sem v rubriki »Imeli smo ljudi« v nekrologu za tovarišico Marijo Suhy, prispevku Milana Gorjanca, zasledil netočnost, in sicer da naj bi s smrtjo tovarišice Marije odšla zadnja še živeča borka 12. SNOUB. Ta navedba ne drži, saj v Brežicah, Cankarjeva 5, živi moja mati, borka 12. SNOUB od novembra 1944. Bila je zadnja brigadna sekretarka SKOJ-a in demobilizirana s činom poročnika. Pred tem je bila od maja 1943 v Cankarjevi brigadi in Artilerijski brigadi.

Z vsem spoštovanjem! Lep pozdrav!

Jerič Jožef

VSO povzročila nemir med prebivalci Kobarida

Na zboru članstva KO ZB Kobarid, ki je bil 10. marca 2023, so člani obravnavali tudi dogodke in manifestacije, ki se v zadnjem času pojavljajo v Kobaridu, na katerih se obuja spomin na domobranstvo in seje med prebivalstvom nezadovoljstvo in strah. Po razpravi so člani sprejeli stališče, da so dogodki v Kobaridu (obisk in okrogla miza Jožeta Možine in Lojzeta Peterleta, pa pozneje Janeza Janše) organizatorja Veteranov slovenske osamosvojitve (VSO) povzročili ločevanje ljudi na prave in neprave ter preštevanje, kdo je na kateri strani. Ker takšna ločevanja, delitve in sovraštva niso dobra, KO ZB Kobarid predlaga vodstvu ZZB NOB Slovenije, da na pristojnem ministrstvu sproži postopek, s katerim bi ugotovili, ali Združenje VSO še izpolnjuje pogoje za vpis v register društev, ki delujejo v javnem interesu.

Združenje VSO in območni odbor Združenja za vrednote slovenske osamosvojitve sta v Kulturnem domu v Kobaridu in Domu Andreja Manfrede organizirala pogovorne večere, na katerih so bili glavni akterji Peterle, Možina, Janša, Turk. Načrtujejo še 13 »pogovornih večerov«. Ker se predavatelji aktivno udeležujejo dogodkov in manifestacij, na katerih obujajo spomin na slovenske domobrince (jim celo izkazujejo čast s polaganjem vencev), torej pripadnike pomožnih policijskih enot SS, je nekaj domačinov v Kobaridu tak dogodek vzelo za nesramno provokacijo in so pred Kulturnim domom udeležence pozdravili z manifestacijo, namenjeno mednarodnemu dnevu spomina na holokavst. Na strani udeležencev »pogovornega večera« je prišlo do nekaj poskusov zažiganja slovenske zastave z rdečo zvezdo, bili pa so tudi verbalno in drugače nasilni.

KO ZB Kobarid

Komandantov beli konj – Konj svobode

Spoštovani, predlagam postavitev novega, modernega spomenika partizan-

skim komandantom brigad, med njimi tudi legendarnemu partizanskemu komandantu 12. brigade Vidu Jeriču, ki je 9. maja 1945 na belem konju prijahal v Ljubljano. Moderen svetlobni spomenik bo predvsem pri mladih in tudi pri starejših spodbudil zanimanje za raziskovanje zgodovine ter za razmišljanje o preteklosti in prihodnosti. Klasični spomeniki izgubljajo privlačnost, prav tako je njihova postavitev finančno večji zalogaj kakor nakup svetlobnega laserja in postavitev spominske plošče.

Nove ideje in svetlobne instalacije so zanimive za mlade in stare, turiste in domačine.

Spomenik naj se izvede v obliki laserske osvetlitve oziroma laserskega projektorja. V bližini projekcije naj bo v vidnem polju mimoidočih nameščena spominska plošča partizanskim komandantom. Osnovni namen in sporočilo spomenika naj bi bila zahvala partizanskim komandantom in opomin na pomen vrednot narodnoosvobodilnega boja. Konj je simbol svobode, svobode slovenskega naroda: »Konj svobode čaka na novega herojskega komandanta, ki bo zmagovit v boju s sovražnikom naroda.«

Konj naj bi stal na Kongresnem trgu nasproti Uršulinske cerkve oziroma kje drugje po presoji mestne občine Ljubljana. In kakaj si komandanti in mi zaslužimo spomenik? Zato, ker se prava zgodovina vsakodnevno v (skoraj) vseh medijih poskuša predrugačiti. In tudi zato, da naši vnuki ne bi sledili desni propagandi. Župan, hvala za vašo akcijo in končno postavitev spomenika. Zdravo.

D. P. (naslov v uredništvu)

»Tito, vrni se!«

Če komu, je Titu uspelo držati skupaj narode nekdanje Jugoslavije in je znal poseči, ko je bilo treba. Že skoraj 43 let ga ni več med nami. Josip Broz - Tito, predsednik Socialistične federativne republike Jugoslavije, je umrl 4. maja 1980 v Univerzitetnem kliničnem centru v Ljubljani. Za njim je jokala vsa Jugoslavija.

Danes po toliko letih od njegovega odhoda se ga spominjajo le še starejši delavci in borci, ki so z njim na čelu bili bitko za osvoboditev in napredek takratne Jugoslavije. Ta je bila po vojni dolga leta nekakšen blažilni tampon med dvema blokoma: Natom in Varšavskim paktom, kar je Tito znal tudi dobro izkoristiti. V času narodnoosvobodilnega boja je bilo veliko žrtev, po ocenah 1,8 milijona, od njih številne pod bratskimi noži.

Tito je bil nesporno najvišja avtoriteta v SFRJ. Bil je partijski in državni voditelj ter poveljnik vojske. Ko se je kje kaj zataknilo, je zadevo znal rešiti v nekaj dneh. Desna struja mu pripisuje samodržstvo, avtokratizem in še kaj.

S samoupravljanjem in uvedbo delavskih svetov v podjetjih (prvi delavski svet je bil v cementarni v Solinu pri Splitu) se je Jugosla-

Josip Broz Tito je umrl 4. maja 1980 v Ljubljani.

vija začela precej razlikovati od drugih držav takratnega socialističnega ali bolje rečeno komunističnega bloka. Delavci so v Jugoslaviji – če že ne dobrih plač – imeli občutek, da je podjetje njihovo, saj so ga ne nazadnje tudi samoupravljali! Pod Titom so vsi imeli delo. Kaj pa danes? Še nikoli toliko odtujenosti. Mezde in brezpravna delovna sila so postale resničnost. Že po letu 1990 se je začela pojavljati kapitalistična elita, delavec, ki nima svojega potrebnega deleža v podjetju, pa lahko prodaja le svojo delovno silo.

Že pred Titovo smrtjo se je začelo šušljati, kaj bo po Titu, ali bo Jugoslavija z več narodnostnimi in etničnimi skupnostmi zdržala skupaj ali bo razpadla. Zgodilo se je slednje, in to največ po zaslugi takratnega srbskega predsednika Miloševića in tudi srbskega nacionalizma. Ob razpadu Jugoslavije je znašal njen dolgoročni javni dolg okrog 18 milijard dolarjev. Slovenski javni dolg znaša danes 2,3-krat več!

Tito je vedno govoril: »Čuvajte bratstvo in enotnost kot punčico v očesu,« kajti kot partizanski vodja je dobro vedel, kaj lahko prinese mednacionalni spopad ali državljanska vojna. Tito je dobro poznal tudi takratni sovjetski komunistični režim s Stalinom na čelu, s katerim sta se glede Trsta leta 1945 prvič nekoliko sporekla. Leta 1949 so na madžarsko-jugoslovanski meji že čakale sovjetske čete.

Tito je bil povsod, kjer je bilo treba, tako doma kakor tudi v tujini, kjer je Jugoslavija uživala velik ugled. Slutil je, da bo po njegovem odhodu težko obvladovati takšno po vojni »zlepljeno« državo, zato so leta 1971 z ustavo uvedli predsedstvo SFRJ, torej prvo kolektivno vodstvo države.

Franč Krajnc, Slovenski utrip

TD Šobec skrbi za spomenik

V Turističnem društvu Šobec so se odzvali na pisanje Vladimirja Bizovičarja iz Ljubljane, češ da je okolica spomenika v kampu neurejena in da spominsko obeležje v njem propada. »Čeprav formalno za spomenik skrbijo veterani, nekdanji borci, ga vzdržujemo mi. Košnja je redna, slika je bila posneta pred košnjo. Napis je še kar

dobro viden. Spomenik sam po sebi je skala, ki jo delno prekriva mah, kar ni nič narobe, saj daje primeren videz. Napis je berljiv, po potrebi ga bomo obnovili. Sicer pa gospoda Bizovičarja dobro poznamo in ga bomo o tem obvestili. Njegova skrb ni odveč, morda nas bo drugič poiskal, saj nas loči le nekaj metrov, kadar je v kampu,« je zapisal Zlatko Kavčič iz Turističnega društva Šobec. Priložili pa so tudi fotografijo trenutnega stanja spomenika, ki dokazuje, da je s spomenikom vse v redu.

J. A.

OPRAVIČILO

V februarski številki Svobodne besede smo objavili prvi del zapisa dr. Nine Gale pod naslovom Od partizanskih mitingov do prvega slovenskega narodnega gledališča. Pri fotografiji pa nam jo je zagodel tiskarski škrat, saj je bila slika popačena. Avtorici in bralcem se opravičujemo za napako

in sliko objavljamo še enkrat. Ansambel Slovenskega narodnega gledališča med vojno v Beli krajini. V prvi vrsti sedijo z leve proti desni Jože Tiran, Vladoša Simčič, Jože Gale, Janez Jerman, Filip Kumbatovič Kalan, France Presetnik, krojaški mojster Novak, Ciril Cvetko; v drugi vrsti stojijo z leve proti desni tretja Draga Ahačič, peta Ivanka Mežan, deveti Drago Makuc (osebni arhiv Jožeta Galeta).

Uredništvo

Matej Bor

Ob Kolpi

*Fantje, kam bi zdaj hodili?
Zunaj sneg je, mraz.
V peči bomo naložili,
zbrala se bo vas.*

*Ej dekle, res burja brije,
sneg je do kolen,
a poglej, kak mesec sije
onkraj sivih sten.*

*In čez Kolpo so veslali,
in zapeli v noč:
ko preženemo drhali
z naših polj nekoč,*

*ko bo konec tega boja,
pridemo spet v vas,
in tedaj boš čisto moja,
in ves tvoj bom jaz.
(1944)*

Vir: Boris Paternu (iz. in ur.): Slovensko pesništvo upora, druga knjiga. Novo mesto: Dolenjska založba, 1995, str.300.

Lev Svetek - Zorin

Ob vrnitvi

*Ozelenel je log in gaj,
zavriskal je škrjanček v zraku,
nad polji plove sončni maj,
drevesa šepetajo v mraku.*

*Ponosno zdaj v svobodne dni
nam vstaja domovina sveta
iz morja solz, gorja, krvi,
okovov suženjstva oteta.*

*In v jasnem jutru v sončen dan
ponosno stopa mlada četa,
čuj vedri smeh in spev glasan
in jasna lica glej razvmeta!*

*»Ko vračaš spet se v rodno vas,
na, fant moj, šopek rožmarina;
saj nate sem ponosna jaz
in vsa slovenska domovina!«
(20. 4. 1945)*

Vir: Boris Paternu (iz. in ur.): Slovensko pesništvo upora, druga knjiga. Novo mesto: Dolenjska založba, 1995, str. 482.

PET IN DVAJSET

*Pet in dvajset nas je tu zaprtih,
pet in dvajset lic udrtih,
pet in dvajset src človeških,
petdeset oči ledenih.
Kri iz ust nam, s čela in iz prstov lije,
kakor pse nas policija bije,
kdor pa ni ko pes jim vdan,
veš, za take so samice,
trd beton in brez odeja,
od gladu umiraš in od žeje,
po telesu lazijo stenice ...
Misli, trudne misli plazijo se v nas.*

*Proč vrzimo trudne misli –
ni je smrti brez življenja,
ni svobode brez trpljenja,
vse prešlo bo kakor kalna reka.
Proč jo vržeš, če pretesna je obleka.
Človek, novi človek vstal bo iz človeka*

**Karel Destovnik Kajuh
Cikel Okupacija**

**SVOBODNA
B E S E D A**

www.svobodnabeseda.si

NAGRADNA KRIŽANKA

Geslo križanke napišite na dopisnico in jo pošljite na naslov ZZB NOB Slovenije, Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana, s pripisom »nagrada križanka« ali pošljite na elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si **15. maja 2023.** Trem izžrebanim reševalcem bomo podarili knjigo.

Izžrebani reševalci križanke iz 89. številke časopisa Svobodna beseda

- Mitja Avsec,**
Cesta 24. junija 13, 1231 Črnuče
- Tone Kavčič,**
Kuratova 17, 4000 Kranj
- Zlatko Bojanović,**
Notranjska cesta 33, 1360 Vrhnika

Rešitve križanke:

VREMENARKA, LITAVŠČINA, ABOTA, KLER, DANE, AO, ŽO, IR, JEK, SIN, AMI, BAKLAČ, POMP, MICROSOFT, ESLA, PRAKRT, IKO, STARTUP, OBIRAČ, NASTILA, SONATINA, INKI, AVNOJ, LOKAL, KK, ZI, ŠABESA, ADA, IZAVRIJA, INN, ČR, VNANUŠČINA, SILAK, KOR, EI, NAT, ATENA.

Geslo: VLADIMIR PAVŠIČ; MATEJ BOR; PESNIK; PARTIZAN.

SVOBODNA

BESEDA je glasilo ZZB za vrednote NOB Slovenije za domoljubna, socialna, gospodarska, politična, zgodovinska in kulturna vprašanja doma in po svetu. Izhaja vsak zadnji petek v mesecu.

Izdajatelj: ZZB za vrednote NOB Slovenije
Zanj: Marijan Križman, predsednik
Uredniški odbor: dr. Ivan Svetlik (predsednik), dr. Martin Premk, dr. Maca Jogan, Mitja Meršol, dr. Nevenka Troha
Odgovorni urednik: Janez Alič
telefon: 041 686 322
elektronski naslov: svobodna.beseda@zzb-nob.si
Oblikovanje: Vid Brezočnik
Jezikovni pregled: Mirjam Furlan Lapanja

Naslov uredništva in naročin:
ZZB za vrednote NOB Slovenija,
Einspielerjeva ulica 6, 1000 Ljubljana
telefon: (01) 434-44-45; fax: (01) 434-41-17
romana.jemec@zzb-nob.si

		AMERIŠKI GLASBENIK SOULA (SAM, NI: HOOKE)	RAZISKOVALEC AKSIOMATIKE	MORALA, ETIKA	STROKOVNJAK ZA KEMJO	AVSTRIJSKA POROČEVALNA AGENCIJA	RUDI ČAČINOVIČ	JEZIK JUDOV NA PODLAGI NEMŠČINE	KRAŠKO VINO ELSTRSKA POLEDENITEV	ZAŠČITA, VAROVANJE	SNOPIČ, SNOPEK	GESLO 2	OMAMLJENOST	PETER NOVAK	ŽLAHTNI PLIN (Ne)	PREKINJALO TOKA	MANJŠI STOPNICA SLAP
		BORCI CANKARJEVE BRIGADE								VSTOPNA CEV							
		OKREPILO								PRODAJNO BLAGO			ESTONSKI OPERIST (GEORG; IZ: STO) ENICA				
		IZOLACIJA					DONNA SUMMER			GESLO 3							
		SAD AKTI NIDIJE Z ZELENIM MESOM				NADLEŽNA PIKAJOČA ŽUŽELKA	POTOPIS										
		ERVIN OGNER		NAŠA PEVKA NATALLJA SVETOVNO MORJE						ATA				IGOR OZIM			
		SVOBODNA BESEDA	MITJA OKORN STARI OČE, DED		SIMON JENKO		GRČA	ŽIVALSKI IZRASTEK NA GLAVI		KOREO- GRAF OTRIN				BOJOTSKI KRALJ			CERKVENI DOSTOJANSTVENIK V EKSHARHATU V VZHODNI CERKVI
		GESLO 1						TANEK NAGLAVNI IZRASTEK	DEŠKI GLAS	NEPRAVI OČE							OBMOČJE ŠEJKOVE OBLASTI
		HLAPLJIVA OMAMNA TEKOČINA				PREBIVALKA BLATNIKA OLEG VIDOV				TJAŠA ANDREE							
		DIAGONALNA ČRTA															
		MOZOLJAVOST															TINE HRIBAR

ŠE POMNITE

April 1940–1945

9. aprila 1940 je nacistična Nemčija napadla Dansko in Norveško. Z napadom so si nacisti želeli zagotoviti dostop do severnega Atlantika in neoviran prevoz železove rude iz Švedske. Boji na Norveškem so trajali do junija 1940.

6. aprila 1941 je nacistična Nemčija s svojimi zavezniki napadla Jugoslavijo in Grčijo. Vojna v Jugoslaviji se je začela brez napovedi z letalskim napadom na Beograd.

5. aprila 1942 je prenehal delovati radio Kričič, saj so italijanski okupatorji pobrali vse radijske sprejemnike.

18. aprila 1942 je šestnajst ameriških lahkih bombnikov bombardiralo Tokio. V napadu je bila povzročena majhna vojaška škoda, velik pa je bil politični odmev na Japonskem in po svetu.

22. aprila 1943 je v Vrhovni štab NOV in PO Jugoslavije

prišla prva skupina zavezniških opazovalcev, ki so s padalom skočili na Kravsko polje v Bosni.

26. aprila 1943 so italijanske sile obkrožile Gradnikovo brigado na planini Golobar nad Kobaridom. V preboju je padlo 42 partizanov in partizank.

2. aprila 1944 je v Glavni štab NOV in PO Slovenije prišla sovjetska vojna misija.

10. aprila 1944 je Rdeča armada po hudih bojih osvobodila pristaniško mesto Odesa.

20. aprila 1944 so pripadniki Slovenskega domobranstva na rojstni dan Adolfa Hitlerja prisegli nacistični Nemčiji. Glavna prisega je bila na Plečnikovem stadionu v Ljubljani, kjer so bili prisotni general SS Erwin Rösener, predsednik pokrajinske uprave Lev Rupnik in knezoškof Gregorij Rožman, druge domobranske

enote so prisegle v svojih vojašnicah.

23. aprila 1944 so partizanski diverzanti Vojkove brigade požgali veliko nemško skladišče bencina v Postojnski jami.

2. aprila 1945 se je Artilerija 7. korpusa preoblikovala v 1. slovensko artilerijsko brigado.

11. aprila 1945 do taboriščniki koncentracijskega taborišča Buchenwald z napadom na bodečo žico in esesovce osvobodili taborišče in ga predali generalu Pattonu.

27. aprila 1945 je vrhovni poveljnik Jugoslovanske armade, maršal Josip Broz - Tito, izdal ukaz 4. armadi, da obide nemške sile pri Reki in skupaj z 9. korpusom prodre v Trst in do reke Soče.

28. aprila 1945 so italijanski odporniki ustrelili fašističnega diktatorja Benita Mussolinija, njegovo truplo pa skupaj s

Koncentracijsko taborišče Buchenwald

trupli njegovih sodelavcev javno obesili. 29. aprila 1945 je ameriška vojska osvobodila koncentracijsko taborišče Dachau. Takoj po osvoboditvi je ameriška vojska ustrelila stražarje in pripadnike SS v taborišču, del stražarjev pa so ubili taboriščniki sami.

VABILI

POLJANA 2023

ZB NOB Mežiška dolina bo organizirala spominska slovesnost ob 78. obletnici zaključnih bojov druge svetovne vojne in sicer **13. maja 2023, ob 11. uri** pri spomeniku padlih na Poljani, Mežiška dolina.

DAN SPOMINA IN TOVARIŠTVA

ZZB za vrednote NOB Slovenije, Zveza veteranov vojne za Slovenije in Zveza policijskih veteranskih društev Sever vabijo na 21. dan spomina in tovarštva. Svečanost bo **4. maja 2023 ob 17. uri** v Vrtni spominov in tovarštva Petanjci. Slavnostna govornica bo predsednica RS Nataša Pirc Musar.

